

DISSERTATIO IVRIDICA
DE
TESTAMENTO PRINCIPI
OBLATO

Pa. 9. num. 19.

16

1727, 5

P. 467.

QVAM
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
D O M I N O
C A R O L O A V G V S T O
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE
GVESTPHALIAE REL.
P R A E S I D E
C A R O L O F R I D E R I C O W A L C H I O

IVR. DOGT. COD. AC NOV. PROF. PVBL. ORD. SERENISS.
DVC. GOTHAN. ET ALTENBURG. CONSILIAR. AVLICO
CVR. PROVINC. SAXON. COMMVN. AC IVRECONS. ORDI-
NIS ADSESS. SCABINOR. COLL. SENIORE SOCIET. LAT.
IENENS. EPHORO ET FLORENTINAE COLUMBARIAE DVISE.
AC BREMENS. LITTER. COLLEGA

D. I. MART. CIDI^OCCLXXVII.
PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISIONI
SVBMITTIT

A V C T O R
C A R. A N T O N I V S L V D O V I C V S A W V R M B

SERENISS. PRINCIPIS SCHWARZBURGO RVDLSTADIENS. E NOBI-
LIEVS AVLICIS ET SOC. LAT. IENENS. COLLEGA

I E N A E
LITTERIS STRAVSSIANIS.

100

UNIVERSITÄT SACHSEN-ANHALT

LIBRARY

MAGDEBURG

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

SERENISSIMIS
PRINCIPIBUS AC DOMINIS
DOMINO
LYDOVICO GVNTHERO

PRINCIPI SCHWARTZBVRGICO - RVDOLSTADIENSI

ET

DOMINO
FRIDERICO CAROLO

TERRARVM SCHWARTZBVRGICO - RVDOLSTADIENSIVM

PRINCIPI HEREDI

PRINCIPIBVS SCHWARTZBVRGICIS

E QVATVOR COMITIBVS

IMPERII

COMITIBVS IN HOHENSTEIN

DYNASTIS ARNSTADII SONDRERSHVSÆ

LEVTHENBERG LOHRAE ET CLETTENBERG

DOMINIS AC PRINCIPIBVS

MEIS CLEMENTISSIMIS

SERENISSIMI PRINCIPES
PRINCIPES AC DOMINI
LONGE CLEMENTISSIMI

Si unquam, SERENISSIMI PRINCIPES,
grata et beneficiorum haud immemor
mens in homine exstitit, in me certe
eam esse contendo, et profiteor, in quo tot tantaque
clementiae VESTRAE documenta nullo non tempore
existare

exstare voluistis. VESTRAE enim gratiae debeo, quod mihi a prima statim infantia pueris nobilibus aulae splendidissimae VESTRAE interesse licuerit. VESTRA munificentia litterarum studiis me consecrandi optatissimam habui occasionem. VESTRO clementissimo nutu ad hanc litterarum officinam me contuli, in que ista innumera fere tantorum principum in me gratiae specimina sum expertus, in quibus hoc vnum est e praecipuis, quod in me, in academia adhuc degentem per quam honorificum nobilium aulicorum officium clementissime contulistis. Quae tot tantaque in me merita et beneficia, si digne satis et vt par est laudare et extollere vellem, dies me potius deficeret, quam oratio; neque immerito

ne

ne iis rite praedicandis imparem me quisque haberet,
esset mihi verendum. Ut tamen vel aliquod, quam-
uis tenue exstet gratissimae meae, vobisque indul-
gentissimi PRINCIPES, deuotissimae mentis monu-
mentum has laborum meorum academicorum primi-
tias vobis omni qua decet pietate ac reuerentia con-
secro, vt non muneris modum, sed pium, rectum-
que consecrantis animum serena fronte respiciatis,
submissè rogo, deumque optimum maximum sup-
plex precor, vt pia mea et ardentissima vota, quae
semper pro VESTRA et vniuersae SERENISSIMAE
SCHWARTZBURGICAE DOMVS, constanti et perpetuo
flore, siue, quod idem est, pro summa patriae ci-
uiumque salute nuncupo, rata esse iubeat. Quibus
si quid

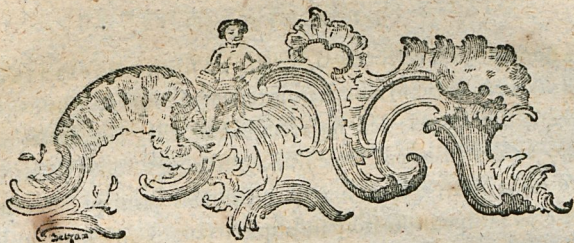
si quid addere liceat, hoc certe est, vt et in posterum
SERENISSIMI PRINCIPES, VESTRA gratia, in qua
omnis meae futurae felicitatis praesidium fixum est
et collocatum, me complecti pergatis

VOBIS

SERENISSIMI PRINCIPES
DOMINI CLEMENTISSIMI

subiectissimus deuotissimusque

CAROLVS ANTONIVS FRIDERICVS A WVRMB.

DISSERTATIO
DE
TESTAMENTO PRINCIPI OBLATO
CAPVT PRIMVM
DE ORIGINE TESTAMENTORVM
PRINCIPI OBLATORVM.

§. I.

RARO quidem accidere solet, vt, qui testa-
menta facere volunt, cogitationemque mor-
tis sapiente homine dignissimam suscipiant,
principum ad palatia confugiant eorumque
tutelae se commendent; nonnunquam tamen illud euenire,
extra omnem dubitationem est positum. Est id vera ratio,
A cur

cur duumviri illi celeberrimi, VLTRICVS nimirum HVBERTVS *a)* ac SAM. STRYCKIUS *b)* vsum horum testamentorum proffus negare haud sint conati; sed ratiorem saltim esse, adfirmauerint; tanto tamen maiorem merentur attentionem, quae de iis in iure cauta sunt, quum si vltima voluntas principi offertur, sola eius sustinetur auctoritate atque testatoris post mortem in disceputationem venit, tot quaestiones in medium proferuntur, quae nondum sunt erutae ac decisae, vt iudices saepenumero haud sciant, qua ratione illae sint decidendae quamue amplectantur sententiam. Si quotidie tali modo conderentur testamenta: iam dudum omnia, quae in iis essent obseruanda, tam legumlatoribus; quam earum ab interpretibus essent determinata; sed iis plerique superfederunt iurisconsulti, propterea quod eorum aetate haud factum est, vt principi testamentum offerretur. Haec quum ita sese habeant: nec arrogantiae crimen extimesco, si scripta, quae de iisdem vltimis voluntatibus publici iuris fecerunt IO. OTTO TABOR *c)*, GOTTFRID. BARTHIVS *d)*, ac SAM. STRYCKIUS *e)* iis, qui in definienda vera earum indole occupati sunt, satisfacere negem, etsi plura proferant, quae sunt vtilia atque in foro obuia.

a) praelect. iuris civil. libr. XXIX. tit. I. §. 4. tom. II. oper. p. 306.

b) vñ. mod. digestorum, libr. XXVIII. tit. I. §. 23. p. 731.

c) de testamento principi; aut comiti oblari tract. analytico-symbolica L. 19. C. de testam. quae exstat vol. I. tractatum p. 575.

d) diss. de testamento comiti oblato, quae in eius dissertationibus iuridicis, a GEORG. CHRIST. GEBAUERO editis, p. 275. reperitur.

e) diss. de testamento principi; vel iudici oblato, Halae MDCCXXI. Transulit illam auctor in tract. de causelis testamentorum, cap. 7. p. 283.

uia. Solidam interpretationem legis illius celeberrimae HONORII ac VALENTINIANI, quae vnicum fundamentum existit testamenti, principi oblato, in libellis modo memoratis, profus desideramus; neque eam ab illorum auctoribus, viris alioquin de iure meritissimis, expectare possumus. Eosdem rationem ipsam huius vltimae voluntatis haud rite determinare, facile perspicimus, hancque ob causam ea, quae proferunt digna esse deprehendimus, quae curatius ponderentur.

§. II.

SI ante omnia ea ad tempora animum aduertimus, quae aetatem HONORII et VALENTINIANI praecedunt: non est negandum, principes iam dudum legibus fuisse solutos ac principium adoptatum, quod verum fundamentum legis existeret, ab imperatoribus modo memoratis vulgatae. Vsque eo quidem haud procedimus, vt statuamus, Augusto obligationem, leges ac decreta populi obseruandi, iam remissam fuisse meritoque in GERH. NOODTII *f*) ac IO. GOTTL. HEINECCIUS *g*) sententiam discendum, qui id saltem de quibusdam legibus intelligendum esse putant. Neque id eius successibus contigisse, ex marmore, quod legem Regiam exhibet, secundum testimonium RAPH. FABRETTI *b*) genuinum est

A 2

f) de iure summi imperii et lege pacam, libr. III. cap. v. §. 2. p. 396.
g) antiquit. Romanar. Synagm. GRAVINAM datis et ab eo in ori-
 lib. I. tit. II. §. 64. p. 87. ac com- ginibus iuris civilis, p. 231. editis.
 mentar. ad leg. Iuliam et Papiam Pop-

est atque edituma (IAN. GRVTERO *bb*), IO. FRID. GRONOVIO *n*) MARTIN. SCHOOCKIO *k*), aliisque concludere licet, quum Augustum ab iis saltim legibus liberat, quibus antecessores haud fuerunt obstricti. Alia documenta, ex quibus hoc adparet, magna cura collegit IAC. CUVIACIVS *l*); sequenti autem tempore aliam fouebant caesares sententiam; nec solum legibus se subiectos esse, omni discrimine ac delectu remoto, negabant; verum enimvero iuris solemnia caesarem haud obseruare debere statuebant. Prius tradit VLPIANVS *m*), qui, uti constat, sub Alexandro Seuero imprimis floruit, quum scribit: *principes legibus solutus est: augusta autem licet legibus soluta non est, principes tamen illi priuilegia tribuunt, quae ipsi habent.* Lectio in hac lege vitio haud laborat ac ne quidem particulam *his* hisce in verbis desiderare quis potest; ex inscriptione vero legis argumentari haud possumus cum IAC. GOTHOFREDO *n*), IAC. CUVIACIO *o*), M. ANTON. MURETO *p*), IO. GOTTL. HEINECCIO *q*) atque aliis, quod saltim ad leges caducarias; siue legem Iuliam, Papiam ac Poppaeam respexerit.

Li.

bb) p. CCLXII.

i) orat. de lege Regia, Lugd. Batavorum, c1010clxxviii. p. 66.

k) tractat. de quadruplici lege Regia, cap. XIII. p. 251.

l) obseruat. iuris Rom. libr. xv. cap. 31.

m) L. 31. D. de legibus.

n) leg. Iul. et Papia Poppaea repe-

titae praelectionis, tom. III. thes. iuris Romani EVERARDI OTTONIS, p. 236.

o) loc. laudar.

p) de leg. et senatusconsultis, tom. IV. memorati thesauri, p. 197.

q) comm. ad leg. Papiam Poppaeam, libr. III, cap. v. p. 236.

Licet plura hac de re protulerit verba THOMAS PAVILLONIVS r), reuera haud declarat, qua ratione verba VLPIANI explicet; plures vero iurisconfulti magni nominis, videlicet EDMUND. MERILLIVS s), FRANC. RAMOS DEL MANTZANO t), HENR. THEOD. ERNSTIVS v) ac IO. CAR. DE WACHENDORF x) de omnibus legibus positivis VLPIANVM intelligunt. Quum iurisperitus haud distinguit; sed vniuerse ac generatim rem pronunciat, principem legibus esse solum hocque adferere potuit, licet quaestio de lege caducaria in medium sit prolata: iure meritoque idem statuimus: nonne vero haud multo post rescriptum illud ALEXANDRI adparuit y), quo *legem imperii solemnibus iuris imperatorem* soluere tradidit. Plerique prudentum persuasum habent, imperatorem ad legem regiam respicere. Nostra haud interest, vtrum iure hoc statuere ipsis id liceat; an alia de sanctione sermo ibi sit: sed sufficit, imperatorem secundum hanc constitutionem necessitate, sollemnia iuris obseruandi, haud esse adstrictum.

§. III.

NEQVE minus extra omnem dubitationem est positum, iam longe ante tempora Honorii ac Theodosii imperatores omnem

A 3

r) *comm. in tit. D. de constitut. ciuilibus ac canonici* p. 514.
rom. 11. *thesauri iuris Romani ac canonici* GERH. MEERMANNI, v) *annot. in libr. 1. digestorum*, ad h. 1. Reperitur non minus in *thesauro Merimaniano*, tom. VI. p. 342.
p. 629. x) *dissertat. triad. diff. 1. cap. 1.*
s) *obseruat. iuris Rom. libr. 11.* p. 1. seqq.
cap. 19. p. 294. y) *L. 3. C. de testamentis.*
t) *ad leges Iuliam et Papiam libr. 11. reliqu. 36. tom. IV. thesauri iuris*

omnem operam in id contulisse, ut symbola, quibus omnia fere, quae suscipere, negotia abundarent, ac formulas actionum inutiles abrogarent ac vel minimum restringerent, quum bene perspicerent, in quolibet negotio mentem eorum, qui illud peragerent, magis spectandam esse; quam formam; qua eam explicarent. EVERARD. OTTO 2) doctissime monstravit, praetores iam multa vana in edictis explosisse; neque antiquiores caesares quidquam neglexisse, quod ad tollendum iuris rigorem facere posset: in primis autem tempore Constantii tota fere iurisprudencia formularia periit. Haec quum trado, haud discedo in sententiam eorum, qui ex verbis quibusdam PAVLLI 3) concludere student, factum illud iam esse eius tempore, etsi interpolationem Triboniani in illa irrepisse, nullo modo concedere possum 4). Neque suffragor IAC. GOTHOFREDO 5) et eius adsculae, CHRIST. GOTTFR. HOFMANNO 6), qui partim ob mendam, quo laborat inscriptio legis CONSTANTINI 7); partim ob constitutiones, a THEODOSIO iunioris iisdem de actionibus vulgatas 8), legi Constantini fidem dene-

2) in *iurisprudencia symbolica*,
libr. I. cap. 16. p. 103.

3) L. 47. §. I. D. de neg. gestis.

4) Haec est sententia ANTON.

FABRI, libr. IV. coniecturar. cap. 7.

HUBERTI GIPHANII, prolegom. ad

libr. VIII. cod. ANTON. SCHVL-

TINGII, diff. de recusar. iud. cap. 7.

§. 4. et 10. SAL. BRUNNQUELLII,

historia iuris Romani, part. I. cap. 5.

§. 13. ac 10. WYBONIS, in Tri-

boniano defenso, cap. 1. p. 241. Euol-

uatur tamen simul VLRIC. HVB-

RVS, in *eunomia Romana*, p. 168.

b) *comm. ad cod. Theodof. tom. I.*

p. 109. ed. RITTERI.

c) *histor. iuris Rom. vol. I. part.*

I. per. IV. p. 220.

d) L. I. C. de formul. et impetrat.

action sublati.

e) L. I. cod. Theod. de omiffa

act. impetrar. L. ver. cod. Theod.

de sponsalibus: L. vlt. cod. Theod.

de nuptiis cum aliis legibus.

denegare profus videtur: ad probanda autem ea, quae tradidi, ad NAZARIUM pariter ac modo citatam legem prouoco. Quum ille laudibus effert Constantinum suum NAZARIUS *f)* ideo, quod nouae leges regendis moribus et frangendis vitiis constitutae veterumque calumniosae ambages recisae, captandae simplicitatis laqueos perdidervint: amplissimum eius rei documentum praebet constitutio, quam codex Iustinianeus ita exhibet *g)*: *Iuris formula occupatione syllabarum insidiantes cunctorum actibus, radicibus amputentur.* Qui interpretis officio rite fungi vult, nullo modo id saltem de quibusdam negotiis exponere potest; eo nomine vero adulterinam hanc legem statuere possumus, quod tempore, quo datum est rescriptum, Constantinus haud amplius in viuis fuerit, ideoque inscriptio subscriptioni haud conueniat. Ex mendo in subscriptione vel eius inscriptione latente, non possumus concludere, quod rescriptum hoc integrum suppositum sit ac inprimis ista argumentatio haud valet in legibus, quae profectae sunt a Constantino eiusue liberis, quorum nomina paterno fere similia fuerunt. Animaduertunt id multi iurisconsultorum, e quibus solummodo PETR. RELANDUM *h)* ac beat. CHRIST. HENR. ECKHARDUM *i)* nominare possum.

§. III.

f) in panegyrico, cap. XXXVIII.
g) L. I. C. de formul. et imperat. act.

h) in festis consular. p. 282.
i) hermeneut. iuris, libr. I. cap. v. §. 275. p. 174.

§. III.

TANDEM imperatores longe ante; quam imperii clauum teneret HONORIVS ac THEODOSIVS, libertatem testandi amplificare atque omnia ea impedimenta, quae illam tolleret; vel restringeret, studiose remouere studebant. Rationem, ob quam variae, hanc in rem ab iis latae sint leges, 10. HENR. SVMMERMANNVS *k*) in ardente illa imperatorum auaritia, qua ciuium suorum bona fere deuorarent, quae tanto maiores summas ex testamentis lucraturos se esse speraret, si quouis modo illa sustinerent, ponit; sed iniuriam inferremus plerisque imperatorum, si discedere vellemus in sententiam SVMMERMANNI, licet alioquin solida doctaeque excogitata esse soleant; neque ex triuuis hausta, quae scriptor hic solertissimus tradidit. Saepissime ab ipsis rescriptum fuisse, *posse inofficiosum testamentum dici, quo imperator heres sit nuncupatus*, testis est VLPIANVS *l*); senatus autem consulti, quod prohibuit captatorias institutiones, quodue sine vilo dubio caesarum sub auspiciis conditum est, PAPIANVS *m*) aequae ac PAVLLVS *n*) mentionem faciunt. Antonini iussu decretum Iulii Caesaris crematum esse, refert ZONARAS *o*), quae cauebatur, ne cui testamentifactio esset; nisi certam partem aera-

k) coniectur. de origine et progressu testamentorum, sect. I. §. V. p. 131.

l) L. 8. §. 2. D. de inoffic. testam.

m) L. 70. D. de hered. institur.

n) L. 71. D. de hered. institur. CORNEL. VAN BYNCKERSHOECK, de captator. institur. cap. I. tom. III. operum, p. 303.

o) libr. XII. p. 503.

aerario legaret. Hadrianus principes ipsos rigori legis Falcidiae submitit p); imprimis autem memoratu sane digna sunt, quae CAPITOLINVS q) de Pertinace tradit: *Legem, inquit, sane tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita; quam alia perfecta essent neue ob hoc fiscus aliquando succederet. Ipseque professus est, nullius se aditurum hereditatem, quae aut adulatione alicuius delata esset; aut lite perplexa aut legitimi heredes et necessarii priuarentur addiditque senatus consulto haec verba: sanctius est patres conscripti, inopem rem publicam obtinere; quam ad diuitiarum cumulum per discrimina atque dedecoris vestigia peruenire.* Legis huius meminit quoque IUSTINIANVS r). Perspiciabant potius, iniquitatem eorum, qui licentiam domini, de rebus suis libere disponendi arctioribus limitibus circumscribere vellent hancque ob causam eam in dies magis ac magis extendere studebant; eundem vero ad finem testantibus quibusdam in casibus sollempnitates quasdam remittere haud dubitarunt. Silentio iam praetereo, quae de militari testamento sunt cauta, propterea quod ab antiquissimis abhinc temporibus illud singulari priuilegio erat munitum et prouoco solum ad ea, quae de testamento pestis tempore condito et parentum vltima voluntate inter liberos; neque minus de heredis institutione ac legatis ante tempora NORII ac THEODOSII sunt sancita. Nota sunt, quae obtinent

B

in

p) L. 4. C. ad leg. Falcid.
 q) vit. Pertinacis, cap. VII. rom. I. firmantur.
 r) S. 3. I. quibus modis test. in-
 scriptor. hist. Augustae, p. 544.

in testamento, quod tempore pestis conditur. Illa DIOCLETIANVS ET MAXIMINIANVS s) introduxerunt. CONSTANTINVS sine dubio eorum memor, quae de testamentis parentum ALEXANDER t) ac modo laudati imperatores, DIOCLETIANVS ET MAXIMINIANVS v) iusserant, parentibus sine vllis solemnitatibus testari permittit x). Eius filius non minus solemnitates testamentarias haud magni faciebat. Si aliter sensisset: profecto haud sequentia verba in lege quadam de hereditum institutione protulisset y) *quoniam indignum est ob inane obseruationem irritas fieri tabulas et indicia mortuorum, placuit ademptis his, quorum imaginarius est usus, institutioni heredis verborum non esse necessariam obseruantiam vtrum imperatiuis et directis verbis fiat; aut inflexis: neque in eandem legem irrepissent, quae de legatis cauit z): in legatis; vel fideicommissis necessaria non sit verborum obseruantia, ita vt nihil prorsus intersit, quis talem voluntatem verborum casus exceperit; aut quis loquendi usus effuderit.*

§. V.

ETSI omnia haec principia fouerent Romani ante aetatem HONORII AC THEODOSII; nullo tamen modo cum SAM.

s) L. 8. C. de testament.
 t) L. 8. C. de inoff. testam.
 v) L. 16. C. fam. ercisc.
 x) L. 1. Cod. Theod. de famil. erciscund. Exstat quoque L. vl. C. fam. ercisc. a Triboniano tamen interpolata. Legas v. C. ALB. PHIL. FRICKIUM, diff. de testamento pa-

STRY-
 rentum inter liberos privilegio iure
 scriptura inualido, Helmstadii, CIO
 DCCCLVI.

y) L. 15. C. de testam. GEORG.
 SAM. MADHNN, de validitate testa-
 menti non rite oblatai, p. 17.
 z) L. 21. C. de legatis.

DE TESTAMENTO PRINCIPI OBLATO II

STRYCKIO a) adfirmare possumus, licuisse testatoribus isto iam tempore ultimas suas voluntates offerre principibus, ut ipsis, sollemnitates, alioquin in testamentificatione usitatas, adhibere, haut opus esset. Aetate ALEXANDRI SEVERI huncce modum, testamenta condendi, nondum fuisse introductum, locupletissimus testis est VLPIANVS. Qui haud prorsus peregrinus existit in historia iuris, eum non fugit, iurisconsultum hunc celeberrimum in primis tempore modo memorati caesaris floruisse b): illo imperante praefectura functum esse c) atque inter aulae proceres locum tenuisse d); ille autem in fragmentis, quae uti e naufragio tabulae benigniore fortuna sunt seruatae, scribit e): *Testamentorum genera fuerunt tria, vnum quod calatis comitiis: alterum quod in procinctu: tertium, quod per aes et libram adpellatum est. His duobus testamentis abolitis hodie solum in usu est, quod per aes et libram sit id est per mancipationem imaginariam: in quo testamento libripens adhibetur et familiae emtor et non minus; quam quinque testes cum quibus testamenti factio est.* Postquam iurisconsultus, omnia, quae de testamentis digna

B 2 ipfi

a) diff. de testamento principi; vel rur. ANDR. STEGER, de *Domicio comiti oblaro*, §. XI. Vlpiano, Lips. CIOCCCXXV. et

b) teste AEL. SPARTIANO, in IAC. LECTIVS, de *vita et scripte Alexandro Severo*, cap. 31. rom. I. *Domicii Vlpiani*, rom. I. thes. iuris scriptorum *histor. Augustae*, p. 935. Romani EVERARDI OTTONIS, p. 59. lqq.

c) AVRELIVS VICTOR, *lib. de caesar. cap. 124.* e) *fragm. tit. XX. §. 2. p. 81. ed. IO. CANNegiETER.*

d) L. 2. §. ult. L. 4. in fin. D. de *excusar. ac L. 2. §. 5. D. qui per.*

ipsi memoratu sunt visa, exposuit, ad militaria testamenta sese conuertit ac monet, milites, quomodocunque fecerint testamenta, valere, id est, sine legitima obseruatione: *nam principalibus constitutionibus permixtum est illis; quomodocunque possent testari f)*. Itaque clare videmus, eum verbis supra recitatis, solum respicere ad testamenta, quae ritu militari essent haud condenda. Neque vero excludit testamenta praetoria, quae ab CICERONIS abhinc aetate ualuerunt g), quum illacum testamentis per aes et libram in septem testium numero conuenirent ideoque sine dubio sub his comprehendit; simultamen luce clarius nobis significat, non; nisi in septem testium praesentia testamentum conditum potuisse ideoque testamenta principi haud esse oblata. Omnia testamenta, quae reuera apud Romanos usitata fuerunt, recenset, uidelicet testamenta calata, in procinctu et per aes et libram; neque vllum omittit, vti constat ex iis, quae de variis modis Romanorum, testamenta condendi, docte disputant BARN. BRISSON i), IAC. GOTHOFREDVS k), ED. HER-
RISON

f) *fragm. tit. XXIII. §. 10. p. 107.*

g) *in orat. Verrina 1. cap. 45. tom. I. orat. part. 1. p. 545. cd. 10. GEORG. GRAEVII.*

b) *Aliam sententiam fouet 10. GOTTL. HEINECCIUS, antiquitat. Roman. libr. II. tit. X. §. 14. VLPIANVMQUE ideo testamentum praetorium silentio praetermississe putat,*

quod ex eo praetor saltem honorum possessionem daret; interpretes vero VLPiani, quos euoluimus, uidelicet ANTON. SCHVLTINGIUS, PETRVS FABER, GERH. MEERMANNVS ac

10. CANNegieter nullam adferunt.

i) *de formulis populi Romani, libr. VII. cap. 1. p. 557. edit. BACHII.*

k) *comm. ad cod. Theodos. tom. 1. p. 763.*

RISON l), CHRIST. THOMASIVS m), ANTON. SCHYLTING n)
 IO. GÖTTL. HEINËCCIUS o) atque ALBERT. DIETËRIC.
 TRECKEL oo); ex iis autem vnicum, nimirum testamentum
 per aes et libram, in vsu esse refert ac per id simul testamen-
 ta, principi oblata, ipsius aetate in cognita fuisse, docet. Ne-
 que vero alia huius rei facies fuit post ALEXANDRVM SEVE-
 RVM; sed quod tradidimus, adhuc obtinuit, quum ad rei-
 publicae gubernacula federet CONSTANTINVS MAGNVS ideo-
 que nec eius aetate principibus vltimae voluntates sunt ob-
 latae. Exstat in codice Theodosiano eius constitutio de co-
 dicillis, in qua testamentum non; nisi iure ciuili per aes et
 libram, vel ex sententia iuris praetorii coram septem testi-
 bus sit conditum, valere, iubet p): *In codicillis, inquit, quos
 testamentum non praecedit, sicut in voluntatibus testamenti
 septem testium; vel quinque interuentum non deesse oportet: sic
 enim fiet, vt testantium successiones sine aliqua captione ser-
 uentur. Si quando igitur testium numerus defecerit, instru-
 mentum codicilli habeatur infirmum. Quod et in ceteris vo-
 luntatibus placuit obseruari.* Coniectura IAC. GOTHOFRE-
 DI q) probabilis est, ideo quinque ac septem testium nume-
 rum

B 3

l) *comm. ad tit. x. libr. II. in-
 stit. de testam. ordinandis, tom. III.
 rhesauri iuris ciuili ac canonici GERH.
 MEERMANNI, p. 423.*
 m) *diff. de origine successionis te-
 stamentariae Halae MDCCCV.*
 n) *iurisprud. Anteuinianae, p.
 52. lxx.*

o) *loc. memorat.*
 oo) *diff. de origine atque progres-
 su testamentificationis apud Romanos,
 Lips. MDCCXXXIX.*
 p) *L. I. cod. Theod. de testam.
 et codicillis.*

q) *comm. ad h. l. rom. I. p. 376.*

rum requiri, propterea quod testamentum praetorium septem; ciuile vero, quod per aes et libram fieret, quinque testium numerum requireret; illa autem, quae in praesentia septem; vel quinque testium non conduntur, omni delectu ac discrimine remoto reprobantur.

§. VI.

SATIS ex his liquet, ante HONORIVM AC THEODOSIVM testamenta principibus haud fuisse oblata: horum vero imperatorum beneficio factum est, vt liceat testatori omnibus sollemnitatibus, quae alioquin testaturis praescribuntur, superfedere, si principem adeunt eiusque tutelae vltimam voluntatem committunt. Verba legis, quam hac de re tulerunt, haec sunt: *Imp. Honorius et Theodosius AA. Ioanni PP. Omnium testamentorum sollemnitatem superare videtur, quod insertum mera fide precibus inter tot nobiles probatasque personas etiam conscientiam principis tenet. Sicut ergo securus erit, qui actis cuiuscunque iudicis; aut municipum; aut auribus priuatorum mentis suae postremum publicauit iudicium: ita nec de eius vnquam successione traclabitur, qui nobis mediis et toto iure, quod in nostris est seruiis constitutum, teste succedit. Nec sane illud heredibus nocere permittimus, si rescripta nostra nihil de eadem voluntate responderint. Voluntates etenim hominum audire volumus; non iubere, ne post sententiam nostram inhibitum videatur commutatio*

tatio

tationis arbitrium, cum hoc ipsum, quod per supplicationem nostris auribus intimatur, ita demum firmum sit, si ultimum comprobetur; nec contra iudicium suum defunctus postea venisse detegatur. Ne quid sane praetermisisse credamur; huiusmodi institutionis successoribus designatis omnia, quae scriptis heredibus competunt, iubemus eos habere; nec super bonorum possessionis petitione ullam controuersiam nasci, quum pro herede agere cuncta sufficiat et ius omne ipsa complere aditio videntur. Omnibus etenim praestandum esse censemus, ut libero arbitrio, cui testandi facultas suppetit, successorem suum oblati precibus possit declarare et stabile sciat esse, quod fecerit. Nec institutus heres pertimescat, quum oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus possit adprobare, si ei alia nocere non possunt. Dat. XII. cal. Mart. Ra- uennae, post consulatum Honorii VIII. et Theodosii V. AA. COSS. Desideratur haec constitutio in codice Theodosiano; admodum tamen nobis probabile videtur, illam ibi locum habuisse. Ne titoni quidem incognitum est, magnam legum copiam quam Theodosianus codex complectus est, ex eo per- iisse r). Libentes concedimus, ex eo haud sequi, iudem qua- que contigisse nostrae legi. Neque nobis placet regula sum- mi viri, IAC. GOTHOFREDI s), quod omnes illae leges, quae

in

r) IO. SAL BRUNNQUELL, *diff. de codice Theodosiano*, cap. 2. §. XVII. in eius opusculis, p. 77.

s) *prolegomenis codicis Theodosia- ni*, cap. 2. tom. 1. p. 215.

in codice Theodosiano pro temporis ratione esse potuerint; sed in eo haud sunt ac solummodo reperiuntur in Iustiniano, in isto quoque locum tenuerint atque ex illo exciderint, quum Tribonianus plures potuerit adire fontes, ex quibus ea, quae in codicem suum transferret, hauriret eandemque ob causam ad illam, vt sententiae nostrae robur accedat, haud prouoco; sed ex eo potius colligimus, quod alia fragmenta eiusdem legis *t*), vt infra copiosius demonstrabimus, in codice Theodosiano reperiantur et ex iis, collectores illius legem hanc habuisse, liqueat; rationem autem haud perspiciamus, cur id, quod recitauimus, omiserint. TRIBONIANVS eam nobis conseruauit *v*).

§. VII.

QVEMADMODVM inscriptio legis nostrae docet, HONORIVS ac THEODOSIVS imperatores fuerunt, quorum nomine ea est publicata. Ille fuit filius THEODOSII magni, qui a patre suo ipso aug. III. et Abundantio consulibus ann. CCCXCIII. augustus declaratus, primum cum patre suo et Arcadio imperaret; post mortem Theodosii autem occidentali imperio praecesset et hoc retineret, quum in locum Arcadii eius filius Theodosius iunior, qui iam ei viuo adiungeretur, succederet,

t) L. ult. cod. Theod. de diuersis L. 6. de inoff. testam. rescriptis. L. ult. de iure liberor. ac *v*) L. 19. C. de testam.

ret, vt ex annalium monumentis ANTON. PAGI x), IAC. GOTHOFREDVS y) et LVDOV. ANTON. MVRATORIVS z) copiosius monstrant. Hisce traditis, non opus est, vt quaedam de eius collega, Theodosio, augusto de iurisprudencia inprimis optime merito, adiciam; sed quaeramus potius, cui ex his duobus imperatoribus constitutio nostra fit tribuenda? In eruenda quaestione, omnino eleganti, occupatus fuit iurisconsultus, qui forenses magis; quam humaniorem coluit iurisprudenciam, IO. OTTO TABOR a). Quum REVSNERO b) placuit, testamentum hoc principi oblatum, nomine THEODOSIANI designare: reprehendit eo nomine REVSNERVM TABOR ac duobus ex argumentis, Honorio potius legem hanc tribuendam esse monstrat. Ei assentire, haud dubito et ante omnia ad duas illas rationes prouoco, quibus fulciendam sententiam suam TABOR putauit; his autem nouam adiciam. Non negandum est, ipsum THEODOSIVM, cuius nomine legem nostram simul publicatam esse constat, ac VALENTINIANVM III. amplissimum hac de re exhibere testimonium nouella quadam codici adiecta c). Loquuntur imperatores nostra de lege eamque denuo confirmant. Infra id indicabimus: ipsis vero sermonem esse de lege nostra, nemo negabit,

C

x) *critic. in annal. Baron. rom. i.*
p. 439.
y) *chronolog. cod. Theodosiani,*
rom. i. p. 159. 199.
z) *Geschichte von Italien, rom. II.*
p. 605.

a) *diff. de testamento principi seu comiti oblato, cap. i. et 5.*

b) *de testamentis, cap. XVIII. mem. 12.*

c) *Nouell. Valentiniani, tit. IIII. leg. I, rom. VI, cod. Theod. p. 108.*

gabit, qui paullo curatius verba quaedam huius nouellae in-
tuetur. Statim initio aiunt: *Iam dudum quidem diuus auun-
culus noster testamentorum compendia generali lege complexus,
formulam iuris antiqui et inanem verborum conquisitionem
quisitionem non necessariam iudicauit, validissimam statuens
voluntatem cum de nostris altaribus coniugis petunt, vt de-
cedenti prius succedat superstes.* Possent quidem quisquam cre-
dere, ideo adhuc incertum esse, ad quamnam legem impera-
tor hoc loco respiciat, propterea quod in nostra de coniugi-
bus ne syllaba quidem inueniat: verumenimvero paullo post
monstrabimus, coniuges, mutuum testamentum condituros,
occasionem suppeditasse imperatoribus, rescriptum hoc ad
praefectum mittendi; sequentia vero verba, quibusdam in-
teriectis, rem clariorem reddunt, quae idem tradunt, quod HO-
NORIO placeret: *Nam, quum liceat cunctis iure ciuili atque
praetorio liceat per nuncupationem, liceat municipalibus gestis
iudicia suprema componere, procul dubio manebit firmior haec
voluntas, quae testimonio principis et subscriptione conditoris
firmatur.* Haec si consideramus, clare ex iis videmus, no-
stra de constitutione hoc loco esse sermonem; tantum tamen
abest, vt THEODOSIVS illam sibi tribuat, vt eam potius auun-
culo suo, scilicet Honorio tribuat. Concludimus porro ex
loco, quo rescriptum nostrum datum esse constat, illud a
Honorio esse profectum, quum *Raennae* sit scriptum, atque
ibi Honorius, qui occidentali praeesset imperio, commoraretur,

tur, vti IAC. GOTHOFREDVS *d*) ac LVD. ANT. MVRATORIVS *e*) copiose monstrant; neque vero minus idem tandem patet ex praefecto praetorio, ad quem est missum. Fuit ille teste inscriptione legis nostrae IOANNES, praefectus praetorio Italiae, sub Honorio, vti copiosius monstravit IAC. GOTHOFREDVS *f*) Ad eum itaque omnes leges sunt datae, quas HONORIVS isto vulgavit tempore; ad Anthemium vero, praefectum praetorio missas esse constat leges Theodosii *g*). Adiungitur quidem in inscriptione Honorio eius socius THEODOSIVS hancque ob causam TABOR Honorium nostrum solum praecipuas partes tenere statuere: non possumus tamen ex his concludere, THEODOSIVM statim quoque legem adprobasse eiusue consensu illam esse latam. Licet nonnunquam vbi plures simul augusti imperarent, vnus eorum leges, quas fecerit, ad alterum mitteret, vt eam in suo imperio quoque vulgaret *h*); semper tamen id factum esse, non potest probari *i*) et vel minimum id haud licet eo de genere constitutionum adfirmari, ad quod nostra erat referenda.

C 2

§. VIII.

d) *chronol. cod. Theod. rom. i. cod. Theod. p. 178.*

e) *loc. memorat.*

f) *loc. memorat.*

g) SOCRATES, *libr. VII. cap. 1.* et NICEPHORVS, *libr. XIV. cap. 1.* Orienti praefectum praetorio singularem praefuisse, copiosius docuit IAC. GVTHERIVS, *de officiis domus augustae, libr. 11. cap. 6.*

h) BRVNNQVELL, *de codice Theodosiano, cap. III. §. v. rom. i. opusculor. p. 63.*

i) Leges in codice Theodosiano reperiri, quae, quamuis imperatorum orientis et occidentis nomina in inscriptionibus simul praeponanantur, ad vnum imperium pertinent, animaduertit ANT. SCHVLTING *inrisprud. Anteuftiancis p. 613.*

§. VIII.

TEMPVS, quo rescriptum datum est, docet subscriptio eius; ea tamen ratione, vt varia hac de re sint monenda. Omnes illae editiones, quas euoluimus, exhibent eam sequendi modo: *Dat. xii. cal. mart. Rauernae post consulatum Honorii VIII. et Theodosii V. AA. COSS. DIONYSIVS* vero *GOTHOFREDVS* in ea, quam iuris publici fecit, addit annum aerae christianae 499. Qui paullulum rerum, isto tempore gestarum, est peritus, temporumque rationem habet, statim agnoscet erratum, quod non fere est tolerabile, quum anno legem hanc latam esse videlicet, videlicet post seruatorem ccccxcviii. quo neque *HONORIVS*; neque *THEODOSIVS* in viuis esse potuerat *k*); sed iam dudum vitam cum morte commutauerat; neque magis est mirandum, quod ipse *SIMON VAN LEVVEN* in eundem lapsus sit errorem, in quo cum *GOTHOFREDO* omnes, qui ipsius editionem corporis iuris denuo in lucem emittendam curarunt, versati sunt. Neque vero minus erratum deprehendimus in numero consulatus, quum post consulatum *HONORII* octauum imperatores rescriptisse adscribitur. *GOTHOFREDVS* illud certa ratione indicauit, quum notat: *Alii legunt ix. d.* Si ea, quae de consulatibus

k) notat hoc vitium iam *IOH. OTTO TABOR*, de testamento, *principi; vel comiti oblato*, cap. I. §. 5. *10th. x. irachlatuum*, p. 576, sed non minus fallitur, vti infra docbimus, quum in locum 499. 409. vel 410. substituendum esse, putat.

l) not. ad L. 19. C. de testamentis

latibus horum caesarum eorumque ordine docte disputarunt IAC. GOTHOFREDVS *m*), ANTON. PAGI *n*) ac HADR. RE- LANDVS *o*), paullo curatius perpendimus: ea nos abunde (do- cent, consulatum nonum in annum post feruatorem natum CCCCXII. incidisse eumque illum annum, quo nostra lex sit facta, antecessisse. Haec quum ita sese habeant: non possu- mus; quin statuamus incuria scribarum numerum nonum in octauum esse mutatum. Eo facilius id euenire potuit, quum innumerae leges exstant, quarum subscriptiones eo laborant vitio, quod consulatus caesarei haud recte iudicentur *p*) ideo- que iam tempus, quo rescriptum nostrum ad praefectum praetorio missum est, facile potest determinari. Adparuit illud, postquam HONORIVS nonum; THEODOSIVS autem quintum gesserat consulatum eiusue in locum Heraclianus aequae ac Lucius successerunt *q*). Quum breui post tempore Hera- cianus facinus committeret, ob quod vita aequae ac dignitate sua priuaretur eiusque memoria deleteretur *r*), Lucius solus consul exstitit haecque forsitan causa fuit, cur annus hic ab consulibus, qui tunc rem publicam administrarent, haud no- mina-

C 3

m) *chronol. cod. theod. tom. I. p. 179.*

n) *dissertatione hypathica; seu de consulibus caesareis, p. 280.*

o) *Iust. Romanor. consular. p. 126.*

p) *v. c. L. I. C. de castrensiac L. 4. C. de sacrosanctis eccl. c. o. THOFREDVS, loc. cit. p. 183.*

q) *OROSIVS, libr. VII. cap. 42.*

CAESAR BARONIVS annal. ad ann.

413. GOTHOFREDVS, loc. citat. et PAGI, diss. hypatica, p. 280.

r) *GOTHOFREDVS, loc. excitat. et LVD. ANT. MVRATORIUS in der Geschichte von Italien, tom. III, p. 55.*

minaretur s); sed annus post consulatum Honorii VIII. et Theodosii v. diceretur. Erat ille secundum aeram christiana eiusue computationem, a supra laudatis viris traditam, CCCCXIII. t). Mensis, quo constitutio haec fit facta, fuit Februarius; dies vero eo nomine incertus est, quod secundum inscriptionem d. XII. cal. Martii nominatur; IAC. vero GOTHOFREDVS v) d. XVI. cal. Mart. fuisse existimat. Coniectura ideo eius similitudinem veri consequitur, quod reliqua legis fragmenta, quae codice Theodosiano sunt conseruata, d. XVI. cal. Mart. data esse, monstrat x).

§. IX.

PROGREDIMVR ad occasionem, quae imperatores nostros ad condendam legem hanc impulerunt; dissidium tamen hac in re inter iurisconsultos, qui istam eruere iam studuerunt, reperimus. IAC. GOTHOFREDVS y), cuius interpretatione vera ratio tot legum a tenebris eruta est, causam ex lege

s) eandem tenet sententiam TABOR; de formula tamen post *Consularis* dignus est, qui legatur CHRIST. GOTTL. SCHWARZIVS, de formula post *consularum*.

z) Conueniunt hac in re RELANDVS, *diff. byparica*, p. 280. RELANDVS, *fast. consular.* p. 126. cum aliis. Discedit ab iis quidem IO. OTTO TABOR *loc. mem.* et latam hanc legem esse statuit anno CCCCX. Sta-

tuit hoc eam ob causam, quod annum post Consulatum Honorii octauum eum esse coniecit, quo lex nostra fit lata; sed hac in re eum falli, ex supra dictis constat.

v) *loc. citat.*

x) GOTHOFREDVS, *chronol. cod. Theodof. ad ann. 413. tom. 1. cod. Theodof. p. 179.*

y) *comm. ad L. 6. cod. Theod. de inofficiosi testam. tom. 1. p. 207.*

ge, quae, nostra quum lex conderetur, per plura secula obtinuerat videlicet ex lege Iulia et Papia Poppaea deriuat. Ea cautum esse, animaduertit, vt coniugibus solidum mutuo ex testamento non; nisi liberos procreassent; vel ius liberorum communium impetrassent, capere liceret, quumque ita coniugibus, liberis orbatis, haud aliud solatium relinqueretur; quam quod ad principem sese conuerterent eumque, vt testamentum, quo se inuicem heredes scripserant, confirmaret, peterent, eiusmodi preces Honorio quoque oblatas fuisse, harumque causa rescriptum, de quo nobis est sermo, datum, coniiicit. Aliam ingrediuntur reliqui iurisperiti viam penitusque GOTHOFREDI coniecturam, silentio praetereunt, propterea quod illa sine dubio ipsis plane incognita fuit. Ita hac in re conueniunt, vt vnā fere vocem ac mentem inter eos deprehendas; extra tamen dubitationem est positum, 10. OTTONEM TAUOREM 2) primum hancce opinionem excogitasse, ac reliquos illam ad verbum descripsisse. Turbatum reipublicae statum, qui Honorio imperante fuit, causam legis esse, persuasum habent, quumque caesar ita adfectus fuerit, vt, obsidionem Rauennae metuens, Attalo imperii consortium deferret: necessitatem augusto impositam esse putat, testamentorum solemnitates non minus; quam alias legum ambages relaxandi, hancque formam vltimarum voluntatum
 singu-

2) *loc. memorat.*

singularem introducendi. Haec est summa eorum, quae tradit IO. OTTO TABOR; eadem vero repetuntur a GOTTFR. BARTHIO *a)* ac PETR. MULLERO *b)*.

§. X.

si ingenue fateri debemus, quid utraque de coniectura sentiamus: annalium monumenta omnino loquuntur de maxima calamitate, quae imperium HONORII adfixit. Neque nobis usque eo progredi licet, ut statuamus, istam perniciem inducere haud potuisse caesarem ad sancendam hanc legem; nobis tamen omnino probabile est, eius omnino in illa mentionem factam esse, si ad illam respexisset imperator, quum illam conderet. Ne syllaba quidem de illa ibi deprehenditur, hancque ob causam in TABORIS sententiam discedere haud audemus; ea autem, quae GOTHOFREDVS proferit, ita sunt comparata, ut nobis omnino placeant. Certum ante omnia est atque expeditum, lege Iulia ac Papia Poppaea, ut eo magis Romani ad procreandos liberos excitarentur; sancitum esse, ut coniugibus non, nisi liberos haberent, copia facta fuerit solidum inter se capiundi et solummodo huic regulae quasdam exceptiones esse adiectas, quibus etiam ii, qui liberos eiusmodi haud procrearunt, solidum capere poterant. Locupletissimus eius rei est testis VLPPIANVS *c)* ut eius

a) de restam. comiti oblato, §. 6. 640.

b) nor. ad Srruu. ssystem. iuris ci. *c)* fragmenor. tit. XVI. p. 69, ed. sil. ex. XXXII. thes. 9. tom. II. p. 10. CARNEGIEIER.

eius ex verbis IAC. GOTHOFREDVS *d*) ac IO. GOTTL. HEINECCIVS *e*) sequens decretum memoratae legis exhibent: *Item qui filium filiamue communem superstitem habebunt; aut quatuordecim annorum filium; vel filiam duodecim; vel qui duos trimos; vel tres post nominum diem aut qui intra annum et sex menses etiam unum cuiuscumque aetatis impubervem amiserint: eis solidum inter se capiundi ius esto.* Neque negandum est, tam infelices parentes, qui liberis haud haberent, rationibus suis hac in re consulere potuisse, si ius liberorum commune a principe impetrarent. Vsuveniebat illud satis notum ius nomine *iuris liberorum*, vti ex VLPIANO *f*), ISIDORO *g*) et nonnullis legibus *h*) discimus; nonnunquam autem *ius commune liberorum* dicebatur, si fidem mariori cuidam, a GRVTERO *i*) vulgato, habere volumus, quam ANT. SCHVLTINGIVS *k*) et IO. GOTTL. HEINECCIVS *l*) omnino in dubium vocant. Definit nobis illud ISIDORVS *m*), quum ait: *ius liberorum est coniugum sine liberis inuicem*

D

pro

d) leg. Iul. et Papia Poppaea repetita praefect. cap. xiii. tom. iii. thes. iuris civilis EV. OTTONIS, p. 221.

e) comm. ad leg. Iuliam et Papiam, Poppaeans, libr. I. cap. v. p. 92. eadem traduntur a FRANCISCO RAMOS DEL MANZANO leg. Iul. et Papia. tom. v. thesauri iuris civil. et canonici GERH. MEERMANNI, p. 40.

f) loc. citat.

g) libr. v. orig. cap. 35.

h) in. cod. Theod. et Inst. de iure

liberor.

i) p. MXXXVI. num. 7.

k) iurisprud. Anteiustiniana, p. 612.

l) comm. ad leg. Iul. et Papiam, libr. II. cap. xv. p. 291.

m) loc. cit. Inprimis de iure liberorum euoluendus est M. VORTRAMII MAVRI, de iure liberorum liber singularis, in EV. OTTONIS tom. III. thesauri iuris Romani, p. 965, translatus.

pro loco pignorum hereditatis alterna conscriptio, neque aliter, quod omnes fatentur, definire potuit: a principe vero, postquam in eum summa reipublicae esset translata hicque iura maiestatis publica exercebat, tanquam privilegium erat impetrandum. Haud iam disquiramus, quis antea illud concesserit numque hoc ipsi populo, quod GOTHOFREDVS *n*) statuit; an senatui id sit relictum, vti multis ex argumentis, demonstrare studuit IO. GOTTL. HEINECCIUS *o*); sequenti vero tempore a principe illud petendum fuisse, facili negotio demonstrari potest. Lectu profecto dignum est carmen, quod MARTIALIS ad Domitianum misit *p*):

Rerum certa salus terrarum gloria, caesar,

Sospite, quo magnos credimus esse deos:

Si festinatis toties tibi lecta libellis

Detinere oculos crimina nostra tuos:

Quod fortuna vitat fieri, permitte videri:

Natorum genitor credar ut esse trium

Haec si displicui, fuerint solatia nobis:

Haec fuerint nobis praemia, si placui:

neque minus illud, quo impetrato a principe iure liberorum, vxorem adloquutus *q*):

Natorum mihi ius trium roganti

Musarum pretium dedit mearum.

SOLVS

n) loc. excusat.

o) loc. memorato.

p) lib. 11. epigr. 91. p. 156.

q) lib. 11. epigr. 92.

SOLVS QVI POTERAT. *valebis vxor*

Non debet DOMINI perire munus.

neque vero nobis opus est, vt in testimonio huius poetae ingeniosissimi adquiescamus. Non minus PLINIUS *r*) ac DIO CASSIUS *s*) locupletissimi eiusdem rei sunt testes; VLPIANVS *t*) autem scribit: *aliquando vir et vxor inter se solidum capere possunt - - si ius liberorum a principe impetrauerint.* Plura vt hac de re addamus, iam non opus est; sed dispicere iam debemus, num quoque preces coniugum, ius liberorum optantium, Honorio sint oblatae, antequam rescriptum nostrum ad praefectum praetorio, Ioannem mitteret, hocque, illis vt satisfaceret, datum sit; nec ne? Memoratu dignum est, quod THEODOSIUS *v*) duos annos ante rescriptum nostrum coniuges ab onere petendi ius liberorum liberauit et verba huius rescripti sunt sequentia: *nemo post haec a nobis ius liberorum petat, quod simul hac lege detulimus.* Haec si quis consideret, arbitrari forsitan possit, haud posse coniuges cogitari, qui duos annos post ad caesarem confugerent, vt quidquam ipsis permetteret, quod ex lege iam ipsis licitum esset; verum eniuero sciendum est, constitutum hoc fuisse Honorii ab socio, THEODOSIO ideoque saltim in prouinciis, ipsius imperio supiectis, obtinuisse. Supra iam quum animaduertimus, diuiso imperio vnus imperatoris leges alterius ci-

D 2

ues

r) libr. II. epist. 13. libr. VII. epist. 16. libr. X. epist. 2.

s) libr. LV. p. 549.

t) fragment. vii XVI.

v) L. 2. et 3. cod. Theod. de iure liberor.

ues non obligasse: merito supponimus, in Honorii imperio ea adhuc valuisse, quae lege Papia Poppaea erant introducta; ad corroborationem vero coniecturam GOTHOFREDI, legem quorundam coniugum causam, quorum matrimonium erat improle, latam esse, iisdem argumentis utimur, ad quae prouocauit GOTHOFREDVS, ex nouella videlicet VALENTINIANI sumtis. Licet in illonullum inesse robur, persuasum habeat V. C. GEORG. LVD. MADHEN *) eamque ob causam opinionem GOTHOFREDI penitus reiiciat: luculentissimum tamen capimus ista ex nouella indicium, *desiderium quorundam coniugum, sibi inuicem succedendi causam, rescripto nostro dedisse, quum VALENTINIANVS ac THEODOSIVS ita loquuntur* †) *iamdudum quidam diuus autnculus noster testamentorum compendia generali lege complexus, formulam iuris antiqui et inanem verborum conquisitionem, non necessariam iudicauit, validissimam statuens voluntatem, quum de nostris altioribus coniuges petunt, ut decedenti prius succedat superstes.* Libentes concedimus, Leonium, cum sua vxore Valentiniano renouandi legem, a Honorio factam, occasionem dedisse; alios tamen coniuges effecisse, ut ipsa lex conderetur, clare patet ex verbis, a nobis recitatis; neque parum firmamenti ex eo accipiunt, quod leges in codice Theodosiano reperiantur, quae ab eodem imperatore, Honorio videlicet, et quidem ad prae-

*) diff. de validitate testamenti non rite oblati §. VI. p. 25. †) Nouell. Valentin. tit. IIII.

praefectum praetorio Ioannem sunt datae, eodemque tempore scriptae hancque ob causam partes nostrae constitutionis esse videantur. Tres earum memorantur a GOTHOFREDO 2); vna vero eorum in primis notatu est digna, propterea quod ipsum maritum, qui cum coniuge ad altaria imperatoris confugit, Catulinum nominat eumque ius communium liberorum habere testatur a).

S. XI.

QUVM lege HONORII ac THEODOSII, de qua adhuc disputauimus, testatoribus primum copia facta est, offerendi vltimas suas voluntates principi eiusue tutelae illas, sine vllis sollempnitatibus commendandi: haud multo post a THEODOSIO ac VALENTINIANO b) est renouata lege illa, cuius saepius mentionem fecimus. Leonius quidem vir spectabilis occasionem imperatoribus praebuit, constitutionem hanc promulgandi, quam vna cum vxore testamentum reciprocum condere vellet, et vt eo sanctior esset ipsius voluntas, ad ipsum augustum confugeret. Renouabant eum in finem constitutionem auunculi sui Honorii regulamque ibi stabiliebant, vt siue inter se coniugum; siue quorumcunque consensus oblati serenitati nostrae precibus optauerit, morte praeuenti,

D 3

here-

2) L. cit. cod. Theod. de diuersis b) nouell. Valentiniani, tit. IIII. rescript. L. cit. de iure liberorum ac rom. VI. codicis Theodosiani. adpend. p. 106.
L. 6. de inoff. testam.
a) L. ver. D. de iure liberor.

heredem supersitem fieri oportere personam, hac ita ratum firmumque habeatur, ut nihil robustius aestimetur: immo usque eo progredi videntur, ut potestatis, recipiendi testamenta sine vlla sollemnitate, quam Honorius imperatori tribuerent, copiam quoque facerent Augustae: Et in augustam, pergunt, notitiam peruenisse sufficiat, etiamsi nullum processerit ex hac parte responsum, licet haud negemus, suspectam nobis videri lectionem horum verborum: ad augustam ac SICHARDVM c) in locum illorum ponere et in nostram. Infra copiosius hanc in rem inquiramus; ea vero, quae de firmitate testamenti Leontii sequuntur, tacitus praeterimus ac solum addimus, legem hanc datam esse ad Albinum, praefectum praetorio atque exaratam d. xii. calend. nou. Romae, Actio III. et Q. Aurelio Symmacho, VV. CC. in foro diui Traiani atque antelatam edicto modo memorati Albini d).

§. XII.

TANDEM nouum robur accessit testamentis, principi oblati, quum TRIBONIANVS e) Iustiniani aetate codicem repetitae praelectionis conficiendum curaret. Haud dubitabat legem illam Honorii, de qua plura iam fecimus verba, in codicem hunc transferre et licet haud integra ibi adpareret, vti iam supra est monstratum; illa tamen verba, quae virtutem testa-

c) vid. IO. DAN. RITTERVS *not.* cuoluendus est IO. SAL. BRVNN-
ad nouell. IV. Valentiniani tom. VI. QVELLIUS *historia iuris part. I. cap.*
Cod. Theodos. p. 110. XII. §. 25. p. 146.

d) de loquendi formula antelata e) L. 18. C. de testam.

testamenti, principi traditi tangerent, a TRIBONIANO feliciter conseruata; neque vlla adest ratio, cur a viro hoc, de iurisprudencia praeclare merito, interpolata ea esse suspicemur.

CAPVT SECVNDVM

DE

VERA INDOLE TESTAMENTI PRINCIPI
OBLATI.

§. I.

Haec de origine ac fati iuris illius principum, recipiendi testamenta sine vlla sollempnitate: iam ad indolem ipsam vltimae voluntatis, ipsis oblata, curatius considerandum accedo. Ea iam solum intueor, quae iure Romano hac de re sunt cauta eumque in finem partim ad traditionem testamenti, principi a testatore faciendam, eiusue formam: partim ad effectus eius memoratu dignos respicio, quum testamentum, de quo nobis est sermo, non; nisi adfit princeps, cui tradatur, atque ipsi illud reuera exhibeatur, cogitari potest; vbi autem id euenit, effectus quoque suos in testamento producit.

§. II.

Ex his quum iam abunde constat, traditionem testamenti, principi a testatore faciendam, praecedere debere: *principis* is est, cui illud sit tradendum. Secundum ius Romanum nemo; nisi ipse imperator sub illo intelligi poterat. Declarant

clarant hoc imperatores statim initio legis illius, quae testam-
 entorum hoc genus introduceret, quum requirunt, vt te-
 neat conscientiam *principis f*). Etsi aliis quoque princi-
 pis titulum datum esse, partim ex principibus illius senatus,
 qui nonnunquam per eminentiam principes saltem sunt dicti
g), partim ex principibus iuuentutis; siue successoribus au-
 gustorum designatis discimus *b*); iam dudum tamen animad-
 uertit BARNABAS BRISONIVS *bb*), strictiorem in iure nostro
 sustinere hoc vocabulum notionem ac solum imperatorem si-
 gnificare. Superuacanei operis culpam vix effugere possem;
 si rem hanc nec tironi ignotam copiose demonstrare vel-
 lem; nostra vero lex clariora nobis adhuc suppeditat docu-
 menta, non; nisi imperatori testamentum hoc offerendum
 esse, quum haud multo post legumlatores adfirmant, heredem,
 in testamento hoc scriptum succedere NOBIS MEDIIS ac inti-
 mandum illud esse NOSTRIS AVRIBVS. Conuenit belle cum

hac

f) L. VI. C. de testamentis.

g) LIVIVS libr. XXII. cap. II. IAC. GVTHERICVS de offic. dom. au-
 gustae libr. I. cap. 12. et SAM. PITTISCVS lex. antiquit. Romanar. tom. III. p. 185.

h) inuenitur nomen hoc in quibus-
 dam marmoribus, quae iuris publi-
 ci fecit THOM. REINESIVS class. II. instr. 88. p. 337. et class. VII. in-
 scrip. 12. et 13. p. 479. neque mi-
 nus in nummis, vt EZ. SPANHEI-
 MIVS de vsu et praestantia numisma-

tum diss. VIII. p. 664. et GEORG. LAVRENT. HAVSERIZIVS diss. de Caesare designato successore imperii au-
 riqvi cap. II. §. 6. copiosius expo-
 nunt; iis autem FRANCISCVM RO-
 BORTELLVM diss. de cognomine et
 adpellatione imperatorum tom. I. mis-
 cellan. eruditae Italiae p. 653. ac
 HENR. NORISIVS metaph. PISANO
 diss. II. cap. 5. addas.

bb) de verbor. signif. lib. XIII. p. III6. ed. HEINECCIIVS.

hac lege constitutio illa THEODOSII ET VALENTINIANI *i)* quum vno loco testamentum hoc voluntatem esse adfirmant, quam de ipsorum altaribus coniuges petunt; altero autem offerendas esse statuunt preces serenitati imperatorum, hisque exhibere iubent testamentum, siquidem *serenitatis* nomen solummodo imperatoribus vindicaretur, vti liquet ex SYMMACHO *k)* aequae ac legibus *l)*; neque vero minus tantum Caesari tribui solerent altaria *m)*.

S. III.

QUONIAM leges, quas nominauimus, clare docent, nemini; nisi principi potuisse testamenta haec offerri: de *caesaribus*; siue successoribus augustorum designatis id haud adfirmare possumus. Et si splendidam profecto tenerent dignitatem, haecque ipsi plura tribueret iura, quae imprimis GEORG. LAUR. HAUSERITZII *n)* magna industria exposuit; potestate tamen leges ferendi priuilegiaque concedendi haud fruebantur ideoque nec facultate, testamenta sine vlla solemnitate recipiendi. Eandem ob causam statuere haud dubito, ne *augustae* quidem testamentum offerri potuisse. Obstat quidem

E

mihi

i) leg. cit.*k)* Lib. II. *epist.* VIII.*l)* IACOB. GOTHOFREDVS *glossar. nomic. cod. Theodos. rom. VI. p. 218.**m)* L. *ult. de locat. fundor. ac L. ult. cod. Theodos. de relar. De notio-*ne singulari, quam hisce in legibus vocabulum hoc denotat, euoluendus est GOTTL. SLEVOGT *in der kurzen Abhandlung von den Rechten derer Altare cap. I. §. I.**n)* loc. memorat.

mihi videtur, quod in constitutione illa THEODOSII et VALENTINIANI, qua de valore testamenti huius agitur, legimus *un*): et in augustam notitiam peruenisse sufficiat, etiamsi nullum processerit ex hac parte responsum; neque negandum, augustas nonnunquam maritis suis in iure aequiparari, atque iisdem usus fuisse priuilegiis, quae imperatoribus tribuerentur. VLPIANVS *o*) id iam animaduertit lege illa, cuius supra mentionem fecimus: *augusta autem licet legibus soluta non est, principes tamen eadem illi priuilegia tribuunt, quae ipsi habent*; neque vero minus eiusdem rei euidentiaprehendimus indicia, quum priuilegium fisci, rationibus quoque Augustae tribui legimus *p*): id, quod ab augusta donatum est, ad peculium refertur castrense *q*): donatio inter augustam eiusque tori socium, aequè permittitur *r*), ac ipsi liberrima donanti tribuitur facultas *s*). Libenti animo id concedo; nihilo tamen minus ne umbram quidem legislatoriae potestatis, augustae triburae, in iure nostro inuenio, etsi eius participem factam esse constet Theodoram, Iustiniani uxorem *t*). Quum illa semper munitum esse oporteat principem,

un) Nouell. Valentiniani IIII.

o) L. 31. D. de legibus.

p) L. 6. §. I. D. de iure fisci.

q) L. 7. C. de bonis quae liberis.

r) L. 26. C. de donat. inter vir.

et uxor.

s) L. ult. C. de quadr. praescrip.

Plura priuilegia augustarum nominat

AHASVERVS FRITSCHIVS diff. de Augusta Romanorum imperatrice eiusue iuribus cap. 8. tom. I. opusculor. p. 41. et RVD. DE BÜNAV diff. de ornamentis et honoribus augustarum Lipsia MDCCXXXIII.

t) IO. PET. DE LVDEWIG vita Iustiniani cap. VIII. p. 173.

pem, qui tale recipere velit testamentum: omnino suspecta nobis videtur lectio effati illius VALENTINIANI, quod paullo ante recitauimus. Substituit ipse SICHARDVS v) in locum Augustum in nostram; neque minus mihi est probabile, vel *augustum*; vel *in nostram* esse legendum, si ponderamus ea, quae sequuntur. Tradunt id, quod quoque ex lege altera HONORII constat, non scilicet opus esse rescripto principis; cur vero haec essent adiecta, si de Augusta sermo esset, plane perspicere non possum eademque ob causam merito miror, quid sit, quod in mentem venerit FRANC. DE BARRY x), BENED. CARPZOVIO y) atque inprimis AHASV. FRITSCHIO z), quum augustae quoque voluntatem eiusmodi vltimam exhiberi posse sibi persuadent. Sententia, quam amplexi sunt, dubia iam visa est IO. OTTONI TABOR a). Eius in partes discesserunt SAM. STRYCKIUS b) aequae ac GOTTF. BARTHIVS c); neque nobis repugnant, quum cum ipso TABORE, feminae, quae tenet rei publicae gubernacula, facultatem concedunt, propterea quod hoc formae imperii Romani haud conueniret ideoque nullo modo locum habere posset. Tandem non sine ratione hoc loco monendum est, nec in locum principis succedere posse *aulae proceres* aequae

E 2

ac

v) RITTER ad nou. IIII. Valer. la p. 42.
 tom. VI. cod. Theodos. adpend. p. 110. a) loc. laudar.
 x) Lib. I. de testamentis cap. 2. b) dissertat. de testamento principii
 y) de lege regia cap. 2. sect. I. vel iudicii oblata §. IIII.
 z) diss. de augusta Romanorum imperatrice cap. VIII. tom. I. opuscu- c) diss. de testamento comiti oblato
 cap. II. §. 3. p. 257.

ac *iudices*. Si GEORG. AD. STRUVIUS *d*) haud tradidisset, principum quoque consiliarios; vel duos secretarios deputari posse ad recipiendam ultimam voluntatem; neque SAM. STRYCKIUS *e*) id quoque probasset: (immo GOTTF. BARTHIVS *f*) vsque eo esset progressus, vt testamenta consilio imperii aulico; vel principis regimini ac cancellariae exhibita in classem istarum ultimarum voluntatum scriberet, de quibus iam disputo: haud id tetigissem; verum enimvero horum litteratorum causa merito id animaduerto, et vt dictis fidem faciam, ad constitutionem nostram HONORII AC THEODOSII prouoco *g*). *Nobilitium* quidem *probatarumque personarum* mentionem faciunt, qui praesentes esse soleant, quum ultima voluntas offeratur principi: per id tamen haud significant, iis quoque eam exhiberi posse ac potius id haud obscure negant, quum principem quoque adesse eumque *medium* esse debere tradunt. Memoratu deinde dignum est, quod testamentorum quidem iudicialium meminerint; ea tamen a nostris voluntatibus ultimis distinguant, vt nullus iudex cum principe sit comparandus. *Sicut ergo, securus erit, qui aëlis cuiuscumque iudicis aut municipum aut auribus priuatorum mentis suae postremum publicauit iudicium, ita nec de eius unquam successione trahitur, qui nobis mediis succedit.* Conuenit hac in re cum auun-

d) not. et obseruat. ad ANTON. MATTHAEI tractat. de success. cap. §. 2. 23. p. 30.

e) loc. laudar.

f) loc. memorat.

g) L. 19. §. de testam.

auunculo suo VALENTINIANVS *h*), qui optimus illius existit interpres, *Nam quum liceat, ait, cunctis iure civili ac praetorio, liceat per nuncupationem, liceat municipalibus gestis iudicia suprema comparere, procul dubio manebit firmior haec voluntas, quae testimonio principis firmatur.*

§. III.

QVVM imperator est is, cui ex legum Romanorum sententia testamentum hoc est exhibendum: haud interest, vtrum testator illud ipse exhibeat; an id per procuratorem peragat. Non negare possumus, iure antiquiori haud licuisse testatori per procuratorem testamentum offerre, propterea quod testamentifactio esset actus legitimus *i*); neque inficiari licet, duo loca occurrere in constitutione HONORII AC VALENTINIANI, quae fauere videntur iis, qui praesentiam in testatoribus requirunt, quum vno loco rationem reddunt legum conditores, cur haud rescriptis confirmandae sunt eiusmodi voluntates hancque in eo ponunt, quod *voluntates hominum audire velint; nec iubere*, altero testamenta nostra describit eaque testamenta vocat, quae per *supplicationem*

E 3

nem

h) nou. 111. Vol. cap. 1.

i) In testamenti factioe semper mancipatio requirebatur, quae actus erat legitimus, obseruantibus VLP. IAN. Q. fragm. tit. xx. §. 9. ac IV. STENIANO §. 2. I. de testam. ord.

hi autem expediri non poterant a procuratore secundum L. 3. D. de reg. iur. Copiosius id in primis exponit FRANC. CAR. CONRADI *diff. de testamento publico, quod fit apud acta.*

nem auribus sint itimanda k); verum enimvero haec nobis haud obstant; quo minus a GOTTF. BARTHIO l), FINCKELTHAVSIO m), AVG. BERLICHIO n) &c summo viro, FRID. EL. PVFENDORFIO o) discedam et cum OTT. TABOR p) SAM. STRYCKIO q), GEORG. SAM. MADIHN r) atque aliis existimem, per procuratorem principi testamentum exhibere potuisse. Solum ad testamenta, quae principi offeruntur, respectio et ideo controuersiae, de valore testamenti, iudici per procuratorem oblato, me haud immisceo t); ratione illorum autem memoratu i) dignum est, quod neque in lege modo adlegata; neque in constitutione VALENTINIANI vnam quam

k) Plura quidem sunt loca legis nostrae, ad quae prouocare solent, qui praesentiam testatoris in oblatione testamenti principi facienda necessariam esse sibi persuadent, quum AVG. BERLICHIVS, *part. III. conclus. 4. num. 28.* ex verbis: *mentis suae publicauit iudicium et successorem suum possit declarare praefidium sibi petere posse putat: immo FRID. ESAIAS PVFENDORFFIVS obseruat. iuris vniuersi rom. IIII. p. 416.* ex verbis *in scriptum mera fide precibus* argumentatur, testatorem testamentum suum haud posse offerre per procuratorem; verum enimvero haec argumenta ita futilia sunt, vt iis rebutandis merito superfedere queamus.

l) *loc. excitato.*

m) *obs. 60.*

n) *part. III. conclus. 4. num. 28.*

o) *obs. iuris vniuersi rom. IIII.*

p. 460.

p) *diff. de testamento principi; aut comiti oblato, cap. v. §. IO. rom. I. tractatum, p. 586.*

q) *loc. citat.*

r) *diff. de validitate testamenti non rite oblato, Halaë CIOIOCCCLXXI.*

s) *obseruat. testamentariis, p. II.*

t) de hac controuersia in primis euoluendi sunt AVG. LEYSER, *spes. CCCLII. med. 4. IVST. HENNING. BOEHMER, consil. et respons. rom. II. part. I. resp. 643. IO. FLOR. RIVINVS, diff. de testam. per procuratorem oblato, resp. CIOIOCCXXXI. WOLFG. ALB. SPIESIVS, de testamento iudici, per procurat. non offerendo. Altorfi, CIOIOCCXXXIII. et IO. GVIL. GADENDAM, diff. de testamento iudici per procurat. ad acta exhibito, Kilonii, CIOIOCCCLXX.*

quam oblatis testamenti mentio fiat; sed oblatarum potius precum, quibus insertum sit testamentum. Statim ab initio legimus v): *omnium testamentorum sollemnitate superare videtur, quod insertum mera fide precibus - - etiam conscientiam principis tenet.* Paulo post de supplicatione sermo est, per quam *testamentum sit intimandum*: deinde vero successoris mentio fit, qui *oblatis precibus* declaratur atque idem fere repetitur in fine constitutionis, quum sequentia addunt: *nec institutus heres pertimescat, quum oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus possit adprobare.* Neque vero minus VALENTINIANVS x) lege sua, *oblatis preces fuisse* supponit, quum de oblatis serenitati ipsius precibus et de supplicatione, cui charta connexa sit testamenti, loquitur. Si paullulum curatius omnia haec loca consideramus: duplicem modum, testatoribus permissum fuisse deprehendimus, quo imperatori, quum ipsi preces suas offerrent, voluntatem suam ultimam significarent. Quum ab antiquiore aetate iam more obtineret, ut precibus suis sententias, acta, aliaue instrumenta adiungerent haecque consuetudo inprimis aetate SEVERI ET ANTONINI y), GORDIANI z) ac DIOCLETIANI ET MAXIMINIANI a) conseruaretur: immo iam dudum

v) L. 19. C. de testam.
 x) nou. 1111. Valent.
 y) L. I. C. de contrab. et com-
 mir. stipul.
 z) L. 1. C. de error. aduocat.

et L. 2. C. de delator.
 a) l. 14. C. de donat. inter vir.
 et uxor. BARN. BRISSON, de for-
 mul. libr. III. cap. 21. p. 275
 edit. EACIIII.

dum ante tempora HONORII libellis suis testamenta, ut lites, ex istis oriundae deciderentur, adiungerent, quod quidem discimus ex constitutione SEVERI ET ANTONINI *b)*: *verbis testamenti, quae precibus inseruisti; ususfructum legatum tibi animaduertimus*: testatores formam, testamentis nostris praescriptam haud transgressi sunt, si tabulas testamenti separatim scriberent, hasque precibus suis adiungerent. Illud haud ex constitutione HONORII adprobare conor et nequidem ex loquendi formula, quae ab initio statim deprehenditur: *testamentum quod insertum mera fide* hac in re praesidium peto, quum ea, quae libellus ipse complecteretur, non minus; quam in illa, quae ipsi adiungeretur, inserta esse dicerentur. Haud itaque errat CHRIST. VLRIC. GRUPEN *c)*, quum ii, quae in acta referrentur publica, *is inserta* nonnunquam fuisse, docte animaduertit: ubi vero quoque de *inserto verbo*, *d)* de *verbis codicillis insertis* *e)* de *inserto pacto poena* *f)* *pacto dotis inserto* *g)* *nomine stipulationi inserto* *h)* quidquam legamus; merito in mentem nobis venit, potuisse quoque legislatorem sub testamento precibus inserto intelligere illam viciniam voluntatem, quam ipsae comprehenderent preces: verumtamen amplissimum documentum eius rei nobis praebet VALENTI-

NIA-

b) l. 2. C. de usufructu.

c) obseruat. de forma conficiendi acta apud Romanos, p. 42.

d) l. 17. C. in quibus causis infam.

e) l. 78. D. ad SC. Trebell.

f) l. 41. C. de transact.

g) l. 10. C. de iure dotium.

h) l. 12. D. solut. matrimon.

NIANVS, dum ait *i)* praeterea sicut supplicationi connexa monstrant, quamvis in vnus chartae volumine supremum votis paribus condidere iudicium septem testium subscriptionibus roboratum. Libens hoc concedo: eadem autem ratione ita testatores principi declarasse, quid sibi fieri post mortem suam vellent, vt id solum ipsis libellis significarent, partim concludimus ex eo, quod testatoribus permitteretur, heredes suos oblati precibus declarare; partim ex eo discimus, quod id, quod per supplicationem auribus intimitur, immo oblatae preces ipsum testamentum contineant. Requirit eum in finem huius constitutionis conditores, vt heres oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus queat adprobare, vbi heredem defuncti se esse, demonstrare velit eoque maiori iure hanc viam, voluntatem suam declarandi, ingredi poterant, quum ab Augusti abhinc aetate illa vltima voluntas, quae codicillorum nomine designabatur, formam haberet epistolae; epistolarum fideicommissarum saepius mentio fiat haecque eo saltim potissimum nomine a libellis differant, quod haud ad principem; sed ad heredem potius essent datae, quemadmodum BARN. BRISSON *k)*, IO. GOTTL. HEINECCIUS *l)* ac IVST. HENNING. BOEHMERVS *m)* inprimis docent. Omnia haec extra omnem dubitationem sunt posita; nihilominus semper preces testatorem offerre oportuit principi,

F

cipi,

i) nou. IIII.*k)* de formulis, libr. VII. cap. 168.
p. 664.*l)* antiquit. Rom. libr. II. tit. XX.*m)* exercit. ad pand. tom. V. ex.

LXXVIII.

cipi, vbi eius tutelae vltimam suam voluntatem committere vellet. Designantur illae in iure diuersis nominibus. Vocantur *preces, libelli, supplicationes*; neque alio modo; quam in scriptis exhiberi poterant. Quemadmodum IAC. GVTHENIVS *n*) eleganter obseruat, Tiberii aetate consuetudo introducta, omnia imperatori in scriptis proponendi. Illam sancte religioseque esse conseruatam, ex multis illis legibus discere licet, quos sequentes imperatores de precibus his offerendis condiderunt *o*). Quid itaque mirum est, quoque testatorem vltimam voluntatem haud ore; sed litteris principi proponere debuisse? Ita eiusmodi preces factas fuisse, clarescitur ex oblatione earum, quae non nisi locum habere poterat in precibus scriptis *p*); vbi vero his saltem opus est, non necesse quoque fuit, vt testator ipse compareret. Colligimus iam cum PETR. MVLLERO *q*) ac SAM. STRYCKIO *r*) id ex natura propositionis, quae in scriptis fieri solet, quaeue ab orali eo nomine sese distinguit, quod haec inter praesentes; illa autem inter absentes fieri solet: sed nobis non opus est, vt hic adquiescamus. In memoriam merito reuocamus, quod libel-

II

n) de officiis domus augusti, lib. I. cap. 34.

o) BARNAB. BRISSON, loc. cit.

p) Elegans profecto argumentum profert SAM. STRYCKIVS, quo probet non; nisi scriptas preces proferri potuisse, cautel. testamencor. cap. 8. p. 346. Ducit ex translatione graeca inscriptionis *iii. C. de preci-*

bus imperatori offerendis, quae reperitur in libris ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ, vbi offerre graece πρὸς Φεσιν conuertitur. Exstat id *tom. I. Basil. lib. II. tit. v. p. 101. ed. FABROTI.*

q) not. ad Struu. *synagm. iuris ciuil. tom. II. lib. XXVIII. tit. I. p. 643.*

r) loc. cit.

li haud ipsi imperatori; sed magistro potius traderentur libellorum, quumque hic grauioribus negotiis distineretur, partim suos scrinarios; partim suos libellenses haberet hisque inprimis officium, a priuatis preces suas accipiendi, esset demandatum, quemadmodum IAC. GVTherivs s), IVL. CAESAR. BVLLengerVs t), GVIDO PANCIROLLVS v) atque alii docent. Haec si ponderamus: ex iis merito concludimus, eiusmodi preces a magistro quoque libellorum proponi potuisse; neque opus fuisse, vt ipse testator compareret. Tandem eandem rem colligimus ex constitutione HONORII ET THEODOSII x) ideoque eorumdem principum, qui nostram de testamentis tulerunt legem. Loquuntur ibi de precibus principi offerendis haecque sancunt: *uniuersis simul hanc obseruantiam remittimus, vt a quocumque liberae conditionis constituto; vel seruo supplicante impetratum fuerit rescriptum, minime requiratur, per quem preces oblatae sint.* Quemadmodum subscriptio legis nostrae docet, lex haec haud multo post nostram est condita. Quum haud interesse statuunt imperatores, vtrum huic; an alii negotium committatur, preces offerendi, haud obscure nobis significant, iam ante hanc legem per procuratorem preces offerri potuisse; sed illa iam liberum supplicantibus relinquitur arbitrium. Quemadmodum ex precum mentione liquet, procuratore testatorem vti

F 2

po-

s) de off. dom. aug. libr. 11. cap. 3. cap. 97. tom. VII. thesauri antiqu. Rom.
 t) de imper. Rom. libr. 1. cap. 14. manar. GRAEVII p. 1587.
 v) not. dign. imp. utriusque, libr. 1. x) loc. memorat.

potuisse, ubi principi offerre voluerit ultimam voluntatem; ita idem II) euidenti modo demonstrari potest ex onere probationis, quod legumlatores heredi, in tali testamento, imponunt, si quis existit, qui illud impugnare veller; vel in dubium vocare. Desiniunt optimi principes ipsum thema, vt cum practicis loquar, probandum ac poscunt, vt probe idoneis testibus, *oblatas preces esse secundum voluntatem defuncti*: quo quaeso vero pacto opus esset hac probatione, si preces non; nisi ab ipso defuncto testatore essent oblatæ et tunc ipsæ preces voluntatem defuncti ita testatam redderent, vt nullo modo in dubitationem esset vocanda. Probe id quoque SAM. STRYCKIUS x) ac IO. OTTÒ TABOR y) perspiciunt; ea vero argumenta, quæ ex eadem lege fautores contrariæ sententiæ petunt, et quæue supra proposuimus, facile refutari possunt. Quum legumlatores, *voluntates hominum audire se velle; nec iubere*, eo potissimum consilio declarant, vt liqueat causâ, cur haud opus esse censeat rescripto, si vltima voluntas sit exhibita, quilibet intelliget, ex mente legum conditorum solum hoc in actu iubendi facultate principem haud frui. Iam dudum dein BARN. BRISSONIVS z) obseruauit, principem ac iudicem legum ex sententiâ audire, qui cognoscit; vel postulantem admittit, hancque in rem ad innumeras prouocauit leges; nec praetereundum est, principem volun-

y) loc. excitat.

voc. audire; p. 114.

z) de verborum significat. libr. I.

Intatem testatoris quoque absentis auribus suis percipere potuisse, si illa ipsa fuerit a magistro libellorum proposita. Ista itaque regula, quam legumlatores proferunt nobis minime aduersatur: idem autem de altero loco adfirmare licet, quod testamentum hoc id vocatur, *quod auribus nostris intimatur*. Si vocabulum *intimandi* eam solum sustineret notionem, quam indicauit GEORG. VLRIC. GRYPEN a), me traxisset in coniecturam, verba haec haud esse genuina: verumtamen duae aliae leges b), quae non minus loquendi formulam *auribus imperatoris quid intimare*, locutionem hanc optime tuentur. Largior hoc libenti animo; nemo tamen persuadere sibi debet, non nisi ore imperatori esse significandum, quod eius auribus sit intimandum. Non solum id discimus ex ipsa notione vocabuli *intimare*, a IAC. GOTHOFREDO c) ac BARN. BRISONIO d) exposita; sed idem testantur quoque duae hae leges ad quas iam prouocaui. Vna earum digna est attentione nostra e). Loquitur de petitionibus ciuitatum easque sine distinctione praefecto praetorio exhiberi iubent; huius autem arbitrio relinquitur, *quae ex his auxilio ipsius implenda; quaeue clementiae nostrae, videlicet imperatorum, intimanda videantur*. Intimari itaque potuerunt auribus imperatorum

F 3

pre-

a) de forma conficiendi acta apud Rom. obs. r. p. 41. vi. p. 221.

b) l. 4. cod. Theod. de legat. et decret. ac l. vi. cod. Theod. ne praefectio exact. vel curios.

c) glossar. nom. cod. Theod. rom.

d) de verbor. signif. libr. viii.

e) p. 657.

f) l. 4. cod. Theod. de legat. et decret.

preces ciuitatum, licet illae haud comparuerint coram caesaribus; nonne vero itaque idem de vltimis voluntatibus principi offerendis cogitari poterat?

§. V.

si ea, quae iam tradidimus, paullo curatius perpendimus: viam simul nobis paramus, ad definiendum *id, quod iam principi a testatore sit exhibendum*. Est id ipsum testamentum, quod litteris est consignatum. Haud interest, vtrum precibus ipsis, quae principi offeruntur, contineatur; an separatim scriptum ac precibus solum sit iunctum; nihilo tamen minus legumlatores supponunt, illud iam litteris esse exaratum. Plerique iurisconsultorum arbitrantur, eiusmodi testamentum posse esse quoque nuncupatium ac per id efficiunt, vt WOLFG. AD. LAUTERBACHIVS aeque ac OTTO TABOR sibi ipsi contradicant. Quum ille *f)* sententiae nostrae omnino fauere videatur, vbi ait: *ratione formae extrinsecae requiritur l) ex parte testatoris, vt vltimum suum elogium, scripto insertum principi offerat, et simul perspicue exponat, in charta oblata suum contineri testamentum, quod hac ratione offerre atque commendare velit* — — *Verba enim d. l. sunt dispositiua et sermo est de testamento scripto*; additea, quae quod ab ipso antea est dictum, penitus tollunt: *quamuis etiam per nuncupationem coram principe fieri possit*. Eadem ratio.

f) coll. theor. pract. rom. II. libr. XXVIII. tit. I. §. 54. p. 800.

ratione sibi repugnat TABOR g), qui in margine, requiri oblationem in scriptis et quidem praecise, adfirmat: immo novam et singularem adsertionem se proferre gloriatur, et nihilominus *regulariter* deinde scriptum saltem requiri obseruat. Neque ego nostra aetate omnem valorem testamento coram principe nuncupato denegare volo; vbi vero iam solum ad id, quod iure Romano hac de voluntate est cautum, respicio, non; nisi scriptum testamentum exhiberi posse arbitror huiusque rei plura documenta in vtraque lege, formam huius vltimae voluntates definiente, et ad nos delata, capio. Testamentum eiusmodi expraeepto HONORII ET THEODOSII b) solemnitatem testamentorum haud prius superare potest; quam si insertum sit mera fide *precibus oblati*; illas vero non; nisi scriptas fuisse, supra demonstraui. Adfirmatur deinde de illo, qui in eiusmodi vltima voluntate heres sit scriptus, eum *teste toto iure succedere hocque in scriniis imperatoris esse constitutum* et per id, vti infra copiosius monstrabitur, denuo supponitur testamentum hoc litteris esse consignatum. Confirmant legumlatores eandem rem denuo, vbi supplicationis mentionem faciunt, per quam testamentum auribus intimitur, et successorem oblati precibus declarari tradunt: quid quod in casu, vbi probatio instituenda, solummodo preces secundum voluntatem defuncti esse, probari volunt; neque ipsam

g) *diff. de testam. principi aut comiti oblato, cap. v. §. 9.*

b) *l. 19. C. de testam.*

ipsam heredis institutionem, legata aequae ac fideicommissa per testes demonstrari iubent, quod quidem omnino factum esset, si nuncupare quoque liceret testatori coram principe voluntatem suam. Similiter VALENTINIANVS *i*) testamenti solum scripti mentionem facit: argumenta vero, quibus aduersarii utuntur, facili negotio confutari possunt. Agmen illorum ducit GOTTF. BARTHIVS *k*) et hanc in rem plures rationes coaceruauit, quibus sententiam suam corroboraret. Primum argumentum ducit ex forma testamenti, in comitiis calatis conditi, quumque REVSNERVS eum docuit, nuncupari potuisse his in calatis comitiis testamentum, idem quoque testatori, qui principi voluntatem suam declarare vult, eo nomine licere putat, quod naturam eius ac formam, tamquam surrogatum sequatur. Errat BARTHIVS, quod solum nuncupari posse testamentum existimat in comitiis calatis; nec tironem fugit, testamenta eo tempore, quo in comitiis calatis conderentur, sine distinctione fuisse nuncupatiua *l*): quo vero quaeso pacto adfirmare liceat, in illorum locum testamenta principi oblata ita successisse, ut quod de illis valeret, ad haec possit adplicari? Ex legibus digestorum *m*), quas citat, vel minimum id demonstrari nequit. Fallitur iurisconsultus,

quum

i) nou. IIII.

k) diss. de testamento comiti oblato,
cap. IIII. §. 3. p. 288.

l) HELNECCIUS antiquit. Ro-

GOTTF. SCHÄVMBURG singular.
de testamento nuncupatiuo capitibus.
§. VIII. p. II.

m) L. 70. §. ult. et L. 71. D. de
leg. 2.

quum sibi persuadet, comparari cum nuncupatio verbis illis: *aut auribus priuatorum mentis suae postremum publicauit iudicium*, et qui paullo intentius verba haec intuetur, perspicit, loqui imperatores de testamento coram septem testibus condito, hocque, siue sit scriptum, siue sit nuncupatum, vna cum iudiciali ideo commemorare, vt testamento principi oblato eandem tribuant vim, quam istae vltimae habeant voluntates. Neque concedere possumus BARTHIO, quod lex saltem *conscientiam* principis requirat; sed merito statuere debemus, illam supponi *scientiam*, quam ex precibus oblaris sibi adquisiuit. Confugit deinde ad voculam: *meram fidem*; sed istam omnino cogitare possumus, etsi scripturam, quae sine vlla sollempnitate est confecta, supponamus. Negat tandem, preces scriptas solum imperanti debuisse offerri atque simul prouocat ad aures, quibus voluntas vltima sit percipienda quibusue ea intimanda; sed non opus est, vt in confellendis his argumentis tempus consumam ac lectorem ad ea saltem ablego, quae supra tradidi.

§. VI.

EXPOSITA indole ipsius vltimae voluntatis, quae sit exhibenda: iam ad formam oblationis pergo ac moneo, duobus in actibus illam consistere, quorum alter a testatore; alter vero a principe esset peragendus. Quum priorem ante omnia principi testamentum suum tradere oportet:

G

tet:

tet: ex iis, quae antea protulimus, iam constat, haud in-
 teresse, num ipse; an loco eius procurator adpareat. Osten-
 di quoque, secundum veram sententiam legis nostrae testa-
 torem mentem suam litteris, ad imperatorem datis, expo-
 nere debere eundemque in finem a FRID. ES. PVENDORFIO
 n), qui non nisi nuncupatiuum testamentum principi offer-
 ri posse sibi persuadet, prorsus discessi; neque vero minus
 extra dubitationem est positum, haud interesse, vtrum prin-
 cipi, comitibus suis consistorianis stipato, in consistorio; an
 extra illud ei soli exhibere velit; semper tamen ita obla-
 tionem esse peragendam, vt ad augusti scientiam, quid ordi-
 natum sit in vltima voluntate, perueniat. Quum posterius cum
 aliis iuris interpretibus ex eo argumentamur, quod tenere
 debeat vltima eiusmodi voluntas secundum verba legis no-
 strae *conscientiam principis* o) ac declaratio heredis oblati
 precibus fieri debeat ideoque testamenti tabulas claufas ex-
 hiberi posse augusto negamus p): prius a nobis haud esset
 memoratum; nisi inter litteratos homines extitissent, qui
 non; nisi in consistorio principi testamentum hoc offer-
 ri potuisse, persuasum habuissent. IACOBVS CVIACIVS
 q), quantum scimus, primus fuit, qui id crederet.
 Eum

n) rom. IIII. *obf. iur. vniuersi*, loc. excitato.
obf. CXCVII p. 416.

o) L. 19. C. *de testamentis*.

q) rom. V. *opuscul. postumor.* p.
 743.

p) SAM. STRYCKIUS,

Eum sequuti sunt IAC. GOTHOFREDVS r), HVGO DONELVS s), IVST. MEIERSVS t) aliique; inter recentiores autem CHRIST. VLRICVS GRVPEN u) nostra aetate surrexit sententiamque hanc pluribus propugnauit argumentis. FRID. ESAIAS PVFENDORFIVS x) non dubitauit in eiusdem discedere partes; nihilo tamen minus auctoritas tantorum virorum ab opinione, quam nos amplexi sumus, haud deterret. Haud negamus, isto tempore collegium fuisse consistorii nomine notum, caesaresque in illo res, ipsi a comitibus consistorianis propositas, decidere solitos fuisse; ibi autem solummodo offerri potuisse vltimam voluntatem, nullo modo concedere possum.

§. VII.

SI rem paullo curatius consideramus, extra omnem dubitationem positum est, ab antiquissimis temporibus collegia fuisse, in quibus augusti grauiora tractarent negotia litesque dirimerent, quarum decifio ipsis relinqueretur. Adoptare solebant augusti in eo potissimum iurisconsultos, vti cuiuslibet constat, idque potissimum *consilii* nomine designabant y).

G 2

Succe-

r) ad L. 6. *cod. Theod. de inoff. testament.*

s) ad L. 19. C. *de testamentis.*

t) *coll. Argemov. iur. D. qui re-
clam. facere poss. §. 10.*

u) *obs. de forma consuecendi acta
apud Romanos et de forma testam. iu-
dicial. obs. 11. §. 2. p. 86.*

x) *loc. memorat.*

y) Vocabatur isto tempore amplissimus ordo *consilium*, et, qui illi adscriptus esset, *consiliarius*. Illud dicimus in primis ex SPARTIANO, *vir. Hadr. cap. 8. tom. 1. script. hist. Aug. p. 72. L. 29. D. de leg. 2. L.*

Succedebat eius in locum *auditorium*. Quemadmodum auctor *dialogi de causae corruptae eloquentiae* 2) animaduertit, plura fuerunt; neque discedimus ab EVERARD. OTTONE a) aequae ac IO. FLORENT. RIVINO b), quum etiam illa iudicibus tribui testantur; ab his vero multum dissidebant *auditoria illa principum*. Referimus inter illa ipsum satis celebratum *auditorium Papiniani* c), qui quum summam teneret dignitatem ac praefecto praetorio officio fungeretur, loco principis haberetur; neque aliud cum EVERARD. OTTONE d) statuimus, etsi isto tempore a sententiis, in auditorio praefecti praetorio latis ad principem valeret prouocatio. Amplectimur potius sententiam, quae iurisconsultis summae placuit auctoritatis, videlicet FRANC. BALDVINVS, e) IAN. VINC. GRAVINA, f) FRANC. CVRTIVS, g) CORNEL. VAN BYNCKERSHOECK h) ac ANDR. FLOR. RIVINVS i) qui, quod de PAPINIANI auditorio legitur, de auditoriis illis prin-

2. L. 30. pr. D. de excusat. multisque aliis legibus: hoc autem ex marmore apud GRVTERVM, p. CCCCLVIII. num. 7. Eruitatis causa prouocamus ad IAC. CVTHERIVM, de off. domus augustae, libr. II. cap. 18. EVERARD. OTTONEM, in vita Papiniani, cap. XIII. p. 516. et GVID. PANCIOILLVM, not. dignit. vtriusque, libr. I. cap. 8. tom. VII. thesaur. antiquitat. Romanorum Graenii, p. 1363.
e) cap. XXXVIII.

a) loc. memorato.
b) diff. de auditoriis legalibus, Vi-tembergae, CIOIO CCLVI. §. 7.
c) L. 40. D. de rebus creditis.
d) loc. excitato.
e) in vita Papiniani, tom. I. iurisprud. Romanae et Aetiae, p. 521.
f) de orig. iuris ciuil. cap. 124.
g) libr. II. ενεργτων, cap. 43.
h) libr. singul. ad leg. Lecta, cap. 2. tom. IV. oper. p. 8.
i) loc. excit.

principis intellexerunt; iure vero meritoque in hunc censum scribimus auditorium illud diui Marci *k*); nec non Seueri atque Antonini *l*), cuius iurisconsulti meminerunt. Haec quum nomina essent antiquiora, quibus amplissimus hic ordo ab aliis distingueretur: sequente aetate collegium hoc vocabatur *sacrum auditorium*, vti ex SYMMACHO *m*) AVSONIO *n*) ac CENSORINO *o*); neque minus legibus quibusdam *p*) patet, inprimis autem illud *consistorium* vocabatur: immo *comitatus* *q*). SVIDAS pariter ac HESYCHIVS veram indolem huius collegii describunt, quum ille *r*) Θεῶν συνέδριον, *sacrum consessum* idque vocat; hic *s*) cum ipso plane conspirat; vbi autem latius progredi volumus, merito animaduertere debemus, comites consistorii membra huius collegii fuisse. Illud iterum ita in promptu existit, vt nulla egeat disputatione; vtrum vero omnes comites quos haberent imperatores, in isto collegio fuerint; an nonnulli eorum? alia est quaestio. Si sequi volumus sententiam doctissimi Galli, IO. FILLEAV *t*): distinguere debemus comites consistorianos *vacantes* ac *honorarios* atque illos solum

G 3 locum

k) L. 22. D. ad Sc. Trebell.

l) L. 18. §. 1. et 2. D. de minoribus.

m) libr. VIII. epist. 17.

n) in grat. aff.

o) de die natal. cap. 5.

p) L. 2. cod. Theod. de pact. et transact. L. 13. 40. 44. et 48. cod.

Theod. de appellat. ac L. 3. 4. et 5. cod. Theod. de reparas.

q) L. 32. §. 4. C. de appellat.

r) lex. rom. II. p. 347. ed. KVSTERI.

s) lex. rom. II. p. 313. ed. IO.

ALBERTI.

t) de comit. consistorianis, cap. 5. tom. I. thesaur. iuris civilis ac canonici GERH. MEERMANNI, p. 341.

locum in consistorio occupasse, statuimus; IAC. vero GVTHERIVS u) comites tripartitos fuisse tradit ac simul saltem comitibus primi ordinis facultatem, in consistorio comparandi, perhibet. Locupletissimus quum hac de re testis existit CASSIODORVS x), vbi ait *comitiuam primi ordinis largimur, vt consistorium nostrum ingrediaris*; non possum; quin cum GVTHERIO existimem, iis saltem comitibus honorem hunc contigisse; in eiusdem vero sententiam haud succedo, vbi inter eosdem discrimen adesse statuit eumque in finem inter eos, qui ingrediendi facultate fruenterentur atque illos, quibus deliberandi copia est facta: inter comites, qui sunt in consistorio atque eos, qui sunt intra consistorium distinguit; sed sine delectu locum ibi illis esse tributum, persuasum habeo. Conuenit hac in re mecum prorsus IAC. GOTHOFREDVS y); eadem vero ratione EVERARD. OTTONI z) suffragor, quum prorsus improbat, quae GVTHERIVS profert, vbi negotia, quae in consistorio sunt tractata, definire vult. Consistorium complecti tradit tribunal aequae ac auditorium; neque hac in re fallitur; vbi autem de auditorio addit, quandoque illud a consistorio aequae ac tribunali separari, sententiam ingreditur, quam nullo modo probare possit. Statuimus potius omnes illas causas, in quibus consistorii consilii opus esset, ad illud ab augusto esse dela-

u) de officiis domus augustae, libr. 1. cap. 17.

x) libr. 1. varior. cap. 12.

y) comm. ad cod. Theodos. rom. 11. p. 96.

z) loc. cit.

delatas, eamque ob rem tantum abest, ut splendidissimum collegium saltem in gerendis negotiis publicis occupatum fuisse putemus; ut inter illius labores causas quoque potissimum civiles pariter ac criminales, relatas esse arbitremur, siue per prouocationem; siue eo nomine, quod is, quem tangerent, neminis; nisi caesaris iurisdictionem agnosceret, ad caesarem essent deuolutae. Exstat apud IAN. GRVTERVM *a)* inscriptio vetus, quae causarum in consistorio patroni meminit:

DIS

MAGNIS

MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SE
XTILIVS. AGESILAVS. AEDESIUS
V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBI
LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS ORA
TOR. ET. IN. CONSISTORIO.

inprimis autem id abunde docent non solum plures leges *aa)*; verum etiam acta, in ipso consistorio habita, quae vterque codex nobis optime conseruat *b)*. Quoniam comites consistorium constituere solerent horumque officium, ut ipsum

a) pag. XXVIII. num. 2.

aa) L. 28. cod. Theod. de praetor. L. ult. cod. Theod. de honor. cod. cui addas AMMIANVM MARCELLINVM, lib. LXV. cap. 5.

b) L. 5. et 8. cod. Theod. de f. de testium: L. 3. cod. Theod. de officio iudi-

cum omnium L. 2. cod. Theod. qui bonis ex l. lul. cedere ac L. 1. D. cod. Theod. de his, quae administrant. neque minus L. 2. C. de excusat. mnn. ac L. 12. D. de poenis. IAC. GÖTHOFREDVS, comm. ad cod. Theodos. rom. II. p. 339.

ipsum eorum docet nomen, esset, semper comitari augustum, locum certum conuentui ipsius destinatum fuisse, haud putamus. Fuit quidem Seueri tempore teste DIONE CASSIO c) locus quidam in palatio, in quo ius redderet imperator; neque dubium est; quin, consistoriani comites etiam in loco certo ac potissimum in secretario d) conuenirent, quum augustus in regia sua sede commoraretur; illos vero alibi quoque conuenire potuisse, discimus EX PAPIANO e), quum ait: *iuris peritos, qui tutelam gerere coeperunt in consilium principum adsumtos optimi maximique principes nostri constituerunt excusandos, quoniam circa latus eorum agerent et honor delatus, finem certi temporis ac loci non haberet.* Tandem quaestio in medium proferri solet, num stare debuerint comites praesente imperatore; an licentia iis sit data, sedendi. IAC. CUIACIUS f), ob locum AMBROSII g) opinatur, comites stetitisse. Fauere videtur ipsis fragmentum actorum quorundam h); sed VOPISCVS i) refert illos consedisse, id quod ipsorum dignitati omnino conuenire videre

c) *libr. LXVI.*

d) ANDR. FLOR. RIVINVS, *de auditoriis*, p. 9.

e) L. 30. pr. D. de excusar. Eam ob causam consistorium habitum fuisse in thermis, testatur VOPISCVS, in *Aurelian. cap. 13. rom. 11. scriptorum hist. Augustae*, p. 499. idem autem contigit in theatro, liquet ex L. 12. C. de poenis, et IAC. GOTHOFREDVS *com. cod. Theod. rom.*

III. p. 339. docte exposuit, hancque ob causam inscriptio actorum, in consistorio habitorum solum tradit, habita ea esse apud imperatorem, teste L. 5. *cod. Theod. de fide testium.*

f) ad L. vn. *cod. Theod. de com. consistor.*

g) *ep. 27.*

h) L. 5. *cod. Theod. de fide test.*

i) *loc. cit.*

deretur. Quam quidem ob rem coniicit IAC. GOTHOFRE-
DVS *k*), antiquiore aetate comites sedisse ac sequente stetit-
se: ego vero omni tempore iis, vt federent, licuisse, cum
IAC. CVTHERIO *l*) existimo.

§. VIII.

HAEC quum ita sese habeant, vsque eo quidem haud
progredior, vt imperatores consistorium habuisse eique gra-
uiora proposuisse negotia, negem; a me tamen impetrare
haud possum, vt supra memoratis viris concedam, in illis
exhiberi debuisse quoque augusto vltimas voluntates. Per-
spicimus id partim ex duabus illis legibus, ex quibus te-
stamenta haec sunt deriuanda; partim ex ipsa natura actus,
ab augusto intuitu vltimae voluntatis ipsi oblatae, suscipiendi.
Quum ille ita esset comparatus, vt nullam in deliberationem
caderet; nec quidquam adesset, de quo consilium capere
augustum oporteret: profecto nec necesse fuit, vt in consisto-
rio testamentum exhiberetur, quoniam ea saltim negotia ex-
pedire solet imperator, quae consultationem requirerent.
Neque verominus eandem rem ipsae leges nostrae probant.
Si testatori necessitas, testamentum suum in consistorio exhi-
bendi, esset imposita, actis ipsis palatinis esset insertum. No-
bis non opus est, vt id pluribus verbis demonstramus. Vnus
eorum, qui nostrae sententiae aduersatur, videlicet CHRISTI-
AN. VLRIC. GRVPEN *m*) eandem ob causam actis palatinis
insertam

H

k) *comm. ad cod. Theod. tom. 11.*
p. 96.

l) *memorat.*
m) *loc. excitar.*

esse hanc ultimam voluntatem coniicit, quoniam illam in confistorio offerendam fuisse supposuit; neque hoc nomine reprehendus est, quum omnia, quae in confistorio peragerentur, litteris consignata actaque habita esse, scimus: imperatores vero nostri eadem testamenta illis, qui *actis iudicum publicantur n)*, caute opponit. Concludimus itaque merito, ea in ipso confistorio haud esse semper oblata; idem vero argumentamur ex eo, quod legumlatores idoneis opus esse testibus, censuerint, quibus heres, testamentum voluntati testatorum conforme esse, demonstret, si hoc in dubium vocetur, quum profecto illud haud facile esset cogitandum, si in ipso confistorio esset conditum. Neque minus colligimus id ex eo, quod solam requirant oblationem HONORIVS ac THEODOSIVS; VALENTINIANVS o) autem oblationem precum aequae ac principis testimonium requirunt. Sine vilo dubio de iis quoque rebus, quae extra confistorium fierent, princeps testari potuit et quis quaeso arbitrabitur, non; nisi hoc in splendidissimo collegio preces offerri potuisse?

§. IX.

Qui aduersariam fouent sententiam, non minus ad vtranque hanc legem, vt praesidium petant, confugiunt; verum enim vero facili negotio refutari queunt. Tria sunt loca

n) L. 19. C. de testam. obseruat quoque NIC. CHRIST. L.
 o) nouell. Valentiniiani IIII. Soli E. DE. LYNCKER, *respons. tom. I.*
 principi testamentum offerri potuisse resp. XIII. p. 124.

rem opponere solerent imperium merum mixto: MARTIALIS
u) eum in finem caneret:

Quum peterem MIXTVM, vendidit ille MERVM.

CALLISTRATVS x) distingueret conditionem *meram* ab *illa*,
quae ex mixtura quadam confisteret; immo ideo vinum pu-
rum nomine *meri* designarent PLAVTVS y), OVIDIVS z) ac
HORATIVS a): APVLEIVS b) *mera fide acceptam pecuniam*
illam vocat, quae sine chirographo ac sine vllis testibus mu-
tuo est data. Eandem rationem subiciunt huic loquendi for-
mulae iidem imperatores, qui nostram tulerunt sanctionem,
lege haud multo post nostram eodem anno condita, quum
aiunt, *loca, quae praestationem suam implere non possunt*,
praecipimus adaequari, ut quid praestare possint, mera fide
et integra veritate scribatur hancque ob causam, etiam no-
stra in lege testamentum *mera fide* insertum ei, quod est sol-
lemne, opponitur. Suffragamur itaque merito hac in re IAC.
GOTHFREDO ac statuimus, testatorem voluntatem suam
precibus *mera fide* inferere, vbi in illis, quid post mortem
suam fieri velit, sine vllis sollempnitatibus significat: quo ve-
roposito nullo modo concedere possumus, respici hoc loco
ad fidem confistorii; vel notarii. Constat quoque illud luce
clarius

u) *libr. III. epigr. 57. v. 2.*

x) *L. 82. Di. de condit. et demon-
strat.*

y) *Curcul. arv. I. scen. 2. v. 35.*

z) *de arte amandi, libr. I. v. 238.*

a) *libr. I. epist. XIX. v. 11. Flu-*

*ra de hoc vocabulo profert OBERT.
GIRHANIVS, collect. in Lucretium,*
quas SIEG. HAVERCAMPIVS splen-
ditae LVCRETII editioni, quam pro-
curavit, adiecit, p. 120.

b) *apol. p. 320.*

clarius quoque ex eo, quod preces, minime vero acta nominentur, quibus mera fide testamentum fit inferendum: illae a testatore proueniunt ideoque nec ab alio; quam ab eo inferi queat iis testamentum. Eadem ratione II. falluntur, qui ex sequentibus verbis: quod *insertum mera fide precibus inter tot nobiles probatasque personas etiam conscientiam principis tenet*, consecrarium duci posse sibi persuadeant, quod fulciat aduersariam sententiam. Ante omnia monendum est, solummodo nobiles probatasque personas praesentes fuisse, quum testamentum Catulini, quod occasionem praebuit legislatoribus, hanc rogandi legem, ipsis exhiberetur. Traditur id solummodo hisce verbis; antequam ad id, quod ordinare volunt, perueniant ideoque haud ex eo colligendum est, probatas personas nobilesque indistincte interesse debere huic actui, quo testamentum caesari offertur. Cognoscimus illud inprimis ex propositione: *omnium testamentorum solemnitatem superare videtur*, quae vocem legislatoris haud sapit ideoque IO. HENR. BERGERI d) sententiam probamus, quum verba haec non de necessitate capienda esse animaduertit. Deterrere quidem prope posset iudicium GRV-PENII e), qui increpat elegantem illam BERGERI opinionem mirum in modum ac scribit: *die Erklærungen sind vberaus*

H 3

schlecht

c) L. 12. cod. Theod. de censuar. e) obseruat. de forma testam. in d) decon. iuris, libr. 11. tit. 1111, cial. p. 92.
§. 2. nor. 1. p. 249.

*schlecht und wenn das L. 19. zum Grunde gelegt werden sollte, wider die Euidenz der darinnen enthaltenen Disposition: sed rationes, quibus sententia haec nititur, haud addit; neque vsque eo auctoritas GRYPENII valet, vt eius in partes discedamus. Quodsi vero quoque concedere vellemus, praesentiam nobilium probatarumque personarum in testamento illo, principi offerendo, requiri: minime ex iis colligere possumus, comites consistorianos esse intelligendos testamentumque in consistorio conficiendum, quum nunquam loquendi hac formula vsi sunt legumlatores, vbi ipsis fuerit fermo de comitibus consistorianis et quidem tam nobiles; quam nobilissimi isto tempore essent cogniti; sed neque in illorum; neque in horum censum caderent comites consistoriani atque solum ii, qui sanguine augustis essent iuncti NOBILISSIMI f); senatorii autem nobiles dicerentur g). Ex his quum clare patet, nec mentionem nobilium probatarumque personarum inseruire ad corroborandam sententiam aduersariam: nec III.) demonstrari id potest ex verbis, quae paullo post sequuntur: *qui nobis mediis et toto iure, quod in nostris scriniis constitutum, teste, succedit.* Satis expeditum est*

f) IAC. GVTHERIVS, *de off. dom. aug. libr. I. cap. 4. p. 21.* FRID. 153. *cod. Theod. de curion. L. I. cod. LINDENEROGIVS, ad Ammian. libr. Theod. de secund. nupr. cui addas AM. XIII. p. 4.* IAC. GOTHOFREDVS, MIANVM MARCELLINVM, *libr. ad L. vit. cod. Theod. de lustr. collar. XXVIII. cap. I.* IAC. GOTHOFRE. et IO. PETR. DE LVDEWIG, *vir. DVS, cod. Theod. rom. I. p. 319. Iustiniani, p. 145.*

est, quatuor fuisse scrinia sacra, in quibus omnia acta principum, quae ad ius pertinerent, recondita sunt. Adseruabantur ibi non solum omnes libelli, qui principi exhiberentur ac iudicum relationes; sed simul omnia rescripta, mandata edicta ac decreta. Vsitatum fuit iam PLINII *b)* aetate, constitutiones principis in iis adseruare. Retenta est consuetudo haec aetate sequentium imperatorum, ita ut ipse codex Theodosianus vna cum aliis legibus hisce in scriniis *i)* reperirentur hancque ob causam in quatuor illas species, videlicet *scrinia memoriae, dispositionum, epistolarum ac libellorum* diuiderentur hisque *magister memoriae, magister epistolarum, magister libellorum, ac magister dispositionum*, qui singuli magistro officiorum essent subiecti, praeficerentur. Quod quum copiosius exponunt GVID. PANCIROLLVS *k)*, IAC. GOTHOFREDVS, *l)* IAC. CUIACIUS *m)*, ac CHRIST. VLRIC. GRYPEN *n)*: libens iam concedo, vltimam voluntatem principis exhibitam, magistro libellorum, ut eam in scrinio libellorum reponeret, ordinarie traditam esse, hancque ob causam imperatorem totum ius; siue complexum omnium, quae isto valuerunt tempore legum, in locum testium alioquin testamentariorum ex mente principum hisce in voluntatibus
succes-

b) libr. x. epist. 71.

i) Nouel. de Theod. cod. confirm. p. 145. sqq.

k) notiz. dignitar. vtriusque imper. libr. I. cap. 94. tom VII. rebf. anti- cap. 3.

quit. Romanor. GRAEVI, p. 1579.

l) comm. ad cod. Theodos. tom. II.

m) de off. dom. aug. libr. III.

cap. 3.

n) loc. citat.

succesfisse, propterea quod non minus mandata ac iura principum fcriniis feruarentur iisque iam testamentum iungere-
tur; verum tamen testamentum illud in fcrinio custodiri poterat,
licet haud fuerit in confistorio exhibitum ideoque nec ex ifto
ritu colligere possumus, oblationem in confistorio necessario
peragendam fuiffe.

§. X.

EX his quum fatis superque liquet, ne uoculam quidem
deprehendi in lege HONORII ET THEODOSII, quae aduersariis
nostris faueat: idem facili modo demonstraturum me fpero
de lege altera, quae a VALENTINIANO est uulgata; neque
in codicem nostrum Iustinianeuum translata. Testatur ibi le-
gislator, coniuges, qui testamentum suum principi exhi-
bent, de imperatoris ALTARIBVS petiiffe, vt decedenti prius
fuccederet superftes; hocque nouum argumentum CHRIST.
VLRIC. GRVPEN *l*p) fuppeditat, quo fententiam suam cor-
roborari poffe, fibi perfuadet. LACTANTIVS *q*) obferuat,
fub Domitiano aras in fecretariis ac pro tribunali pofitas fu-
iffe, vt litigatores facrificarent; antequam cauffas dice-
rent, hocque GRVPENIVM noftram in coniecaturam trahit,
altarium nomine tribunal designari. Ea, quae LACTANTIVS
trahit,

o) non. *Valentini* III. Refpicit le-
gislator ad Catulinum, cuius cauffa HO-
NORII, ET THEODOSII refcriptum

datum effe conftat.

p) loc. memorat.

q) de morte perfecutorum, cap. xv.

tradit, in dubium vocare haud audeo. THOMAS quidem WAGNERVS r) plura de eiusmodi aris disputauit et iam ante plures annos, SLEVOGTIVS rr), nostras, altaria in legibus quibusdam tribunal denotare, animaduertit; verum enimvero omnia haec certiolem me haud reddunt, verbis memoratis imperatorem testatori necessitatem imponere, in consistorio vltimam exhibendi voluntatem. Qui paullulum rerum a Romanis sub imperatoribus gestarum est gnarus, eum haud fugit, iam antiquiore aetate non solum aras diis pro salute augustorum; sed quoque illas ipsis augustis esse consecratas. Satis notae sunt arae illae Augusti, quarum altera Lugdunum ornabat s); altera a colonia Iulia Narbonensi fuit erecta t). Eiusdem rei optimi quoque sunt te-

stes

r) *diff. de aris in curiis et pro tribunali apud Romanos positis*, Lipsiae, MDCCXXXII.

rr) *loc. cit.*

s) *meminerunt huius arae DIO CASSIVS, libr. LIIII, tom. I. operum, p. 762. ed. REIMARI, STRABO, libr. IIII, tom. I. oper. p. 292. ed. ALMELOOVEN, SVETONIUS, ed. Claudii, cap. 2. tom. I. oper. p. 626. ed. PITISCI AC IUVENALIS, libr. I. saur. v. 44. ed. HENNINII: plura vero hac de re proferunt: GVID. PARADIN, in memoires de l'histoire de Lyon, libr. I. cap. II. sq. p. 15. PETR. BERTHALDVS,*

de ara, cap. 26. tom. v. thes. antiquit. Romanar. GRAEVII, p. 215. CAESAR EGASS. EVLAEVS, comment. de vrbis hinc Gallor. academiis, praemissa tom. I. histor. vniuers. Parisiensis, p. 59. IAC. SPONIUS, in recherches des antiquites et curiosites de Lyon, cap. I. p. 8. et cap. 6. p. 135. DOMINIC. DE COLONIA, histoire de Lyon, part. I. cap. 4. sq. atque ven. PRAESIDEM, comm. de situ arae Augusti Lugdunensis, tom. III. actorum societ. laeinae Ienensis, p. 294.

t) *apud GRVTERVM, tom. I. in script. p. CCLXXVIII, num. I.*

stes SVETONIVS' *u*), TREBELLIVS POLLIO *x*) atque alii *y*). Quod quum obtineret iis adhuc temporibus, quibus idolorum cultui essent dediti imperatores: euenit, vt ista aetate, qua maiestatem suam dignum putarent, diuina sibi tribuere epichera, altaria eadem ratione sibi vindicarent; qua numina *z*); neque illud solum, si caesar in tribunali esset; sed alioquin quoque locum haberet. HONORIVS et THEODOSIVS *a*) loquuntur de *suggestione*; siue *relatione*, quae aduicius litigatoris *querimoniam* ipsorum altaribus offeratur. Iidem imperatores *b*) alia legē rescripti meminerunt, quod quis de *ipsorum* meruerit altaribus; vtroque vero in loco sub altaribus ipsam imperatoris intelligunt personam, secundum loquendi rationem, quae isto iam tempore esset vsitata atque in primis Iustiniani aetate adhuc obtineret. His quum accedit, consuetudinem, a LACTANTIO memoratam ob purgata sacra haud amplius locum habere potuisse tempore VALENTINIANI; neque vllum antiquitatis monumentum quidquam de ara in dicaferio posita prodere: iure ac merito discedo

u) *vit. Iul. Caesaris*, cap. 76.

x) *in Claud. cap. 3.*

y) ablegamus hanc in rem lectores ad PETR. BERTHALDVM, *de ara*, cap. XXI. tom. VI. *ibef. antiquit. Romanor.* p. 370. et perill. GEORG. LVDOV. BOEHMERVM, *diff. de aris pro salute imperatorum in itin. et reditu*, §. 5. in eius *electis iuris*

ciuilis, p. I.

z) NIC. HIERON. GVDLING, *in Gundlingianis*, *parr. 1. num. 5.* p. 80. ac 10. CHIFFLETIVS, *diff. apologetica*, cap. 2. sq. tom. I. *ibef. sauri iuris ciuilis Romani*, EV. OTTONIS, p. 175. seq.

a) *L. fin. cod. Theod. de relar.*

b) *L. fin. C. de locar. fundor.*

discedo a IAC. GOTHOFREDO *c*), qui serinia altarum nomine designari putat; neque vero minus improbo coniecturam GRYPENII, qui istis ex verbis oblationem in consistorio faciendam esse, colligere conatur.

§. XI.

SATIS disputatum arbitror de actu a testatore suscipiendo: iam ad eum sese vertit oratio, qui a principe expediri debet. Est ille *receptio*. Quum ad principis conscientiam peruenire debet testamentum eandemque ob causam ipsi quoque principi ut offeratur necesse est, sponte ex ista re fuit, a principe quoque testamentum hoc esse recipiendum. Quemadmodum haud interest, utrum in consistorio; an extra illud voluntas haec ultima recipiatur hocque iterum clare patet ex iis, quae antea protulimus; ita arbitrio principis merito relinquitur, utrum rescripto confirmare velit testamentum, ipsi exhibitum; nec ne; neque necessitate est adstrictus, de receptione facto rescripto testimonium exhibendi. Quum ordinarie imperator, precibus ipsi oblatis, supplicanti, quid decreuerit, notum facere soleat: hoc nomine *sub et adnotationis* inprimis exararet *d*); neque prius supplicans id, quod petit, impetrasse crederetur; quam si

I 2

iam

c) *gloss. nomico, tom. VI. cod. Theodos. p. 148.*

d) BARN. BRISSON, *select. antiquit. libr. III. cap. 7. et de formulis, libr. III. cap. 21.* IAC. GV-

THERIVS, *de officiis domus augustae, libr. I. cap. 35. p. 212. ac 10.*
GOTTL. HEINECCIUS *antiquit. Rom. libr. II. tit. II. §. 56.*

iam illud obtinuerit hancque in rem ad ipsum; vel iudicem rescriptum sit datum: caute animaduertunt HONORIVS ac THEODOSIVS e), regulam hanc locum habere in precibus, quibus testator principi voluntatem suam offerret. Si consideramus, ea exhibita, solum opus esse, ut principis ad conscientiam perueniat, nobis haud mirum esse potest; quare ex parte principis rescriptum, ad preces testatoris directum haud requiratur; illud autem non requiri, clare docent sequentia verba: *nec sane illud benedibus nocere permittimus, si rescripta nihil de eadem voluntate responderint.* Usque eo progrediuntur optimi imperatores, ut quoque rationes addant, cur hoc in casu rescripto haud opus esse censeant eumque in finem duas nominant rationes, quarum altera in regula ponitur, quod *voluntates hominum audire velint; nec iubere;* alteram vero in libertate testatoris mutandi voluntatem suam ultimam quaerunt, quumque rescriptum eam ipsi adimere videatur, ideo illud omitendum esse censent. Sine dubio haec imperatores haud claris verbis id animaduertissent; nisi Catulini illud testamentum, quod Honorio et Theodosio occasionem praebuit, legem hanc condendi, eo nomine sit impugnatum, quod rescriptum deficiat, quo illud sit confirmatum. Concludimus ex eo, quod si princeps rescripto voluerit confirmare testamentum, illud ipsi haud noceat; neque minus illius reuocatio testa-

e) L. 19, C. de testam.

testatori permissa sit; nunquam tamen illud rescriptum requiratur *f*). Haec quum extra omnem dubitationem sunt posita, ad quaestionem peruenimus, quae magis est perplexa, ac dubia; iure tamen a me est tangenda: num retinere debeat princeps testamentum receptum ac remittendum curare in tabularium suum; an reddere possit testatori? Extra omnem dubitationem est positum, tempore Honorii ac Theodosii retentum fuisse atque in loco publico esse conseruatum. Non concludimus id solum ex eo, quod precibus sit oblatum quae plerumque ipsum testamentum continuerint, atque illae ordinarie retentae fuerint; verum etiam id colligimus ex satis notis verbis nostrae legis: *ita nec de eius vmquam successione tractabitur, qui nobis mediis et toto iure, quod in nostris seriniis est constitutum teste succedit.* Quum longe alienus sum a nugis illis DAVTHII *g*), locum hunc de *seriniis pectoris principis* interpretantis; sed supra copiosius exposui, sermonem hoc loco esse de quatuor illis seriniis, quibus omnia scripta memoratu digna, quae vel nomine illius essent exarata; vel ipsi exhibita:

I 3

CON-

f) consulto quidem itaque agit testator, qui testimonium de testamento principi oblato ab ipso sibi expetit, quod sub nomine *des Recognitionscheins* notum est; verumtamen haud peccat, si illud omittit, vti animaduertunt PETR. MULLERVS ad *Strau. tom. II. ex. XXXII. thes. 9. p. 64I. IO. BRVNEMANNVS* ad *L. 19. C. de testam.* WOLFG. AD. LAUTERBACH, coll. *theor. pract. tom. II. libr. XXVIII. §. 45. IO. REVSNERVS, vol. I. de testam. p. 4. SAM. STRYCKIUS, cautel. test. cap. VII. p. 306.*

g) *comm. ad L. 19. C. de testam. num. 5.*

conseruarentur: non possumus; quin istis ex verbis argumentemur, retentum fuisse testamentum ac in scrinio reconditum, quum totum ius, quod in scriniis sit constitutum, testem huius voluntatis esse adfirmant imperatores. Sine dubio itaque Catulini illud testamentum, ad quod imprimis respiciunt, in scriniis reperiatur. Nec negare conamur, imperatores verba haec haud protulisse; nisi ab ipsis esset suppositum, futuro quoque tempore ordinarie principes retenturos esse testaments ipsi exhibita; neminem tamen fore spero, qui arbitretur, illa legis huius ex sententia non; nisi sint custodita a principibus, fuisse valida. Quodcunque testamentum principi ita est oblatum, vt eius quoque conscientiam teneat, illud valere iubent legislatores nostri: nonne vero id adfirmare liceat de eo, quod haud in scriniis seruatur; sed redditum potius est testatori? Neque imperantis vocem deprehendimus in verbis, quibus adserunt heredem eiusmodi in testaments succedere nobis mediis et toto iure teste, ideoque merito adfirmamus, neque interesse, vtrum retineat princeps testamentum; an illud restituat testatori. Discedo itaque a PETR. MVLLERO *b*), quum necessario, vt scriniis inseratur, exigi tradit atque a WOLFG. AD. LAVTERBACHIO *i*), vbi repositionem quidem in scrinio; vel archiuo necessariam haud esse putat; verumtamen,
vt

b) ad *Seruu. tom. II, ex. XXXII. thes. 9. p. 641.*

i) coll. *theor. pract. tom. II, lib. XXVIII, §. 45. p. 796.*

vt princeps tale testamentum in conclau retineat; vel litteris suis priuatis iungat, postulat. Sequitur sententiam SAM. STRYCKII *k*), qui non minus, vt princeps testamentum retineat, requirit; nostram vero amplectuntur AVG. BERLICHIVS *l*), GOTTFR. BARTHIVS *m*) ac IO. OTTO TABOR *n*). Adprobarunt eandem in lite quadam per plures annos coram tribunali, quod Gustrouium ornat, splendidissimo inter de D. ac de L. agitata sententiis, quas tulerunt iurisconsulti HELMSTADIENSES, GIESSENSES ac IENENSES, quumque priores testamentum, a nobili quadam virgine duci megapolitano oblatum, validum esse pronunciarent, etsi a principe testatrici fuerit redditum atque ab illa in scrinio priuato, *einer chatouille* reconditum, atque eo potissimum nomine, quod custodia principis haud defecerit, impugnatum, GIESSENSES sententiam hanc confirmarunt eosque illustris iurisconsultorum ordo, qui nostra floret in academia, mense Octobri ann. CIOIOCCCLXXV. sequutus est. Quum non necesse est, vt retineat princeps testamentum hocque vsque ad mortem testatoris in scriniis suis custodiat: nec statim reuocare eum voluisse praesumere debemus, voluntatem suam ultimam, si instrumentum, quod de illa condidit principique obtulit, per aliquod tempus in archiuo sit custoditum; post-

ea

k) loc. laudar.

l) *part. III. conclus. 4. nr. 36. et 37.*

m) *diff. de testamento comiti oblato, cap. VII. §. 4. p. 306.*

n) *loc. memorat.*

ea autem a testatore repetitum. Obseruarunt hoc iam scabinii IENENSES o), sententia mense Aug. ann. CIOIOCCXIV. lata; neque vero minus idem defendit responso quodam IO. OTT. TABOR oo).

§. XII.

HAEC quum ita sese habeant, nihil aliud in testamento principi oblato requiritur; quam quod a testatore principi illud sit exhibitum et ab hoc receptum; ex iisdem tamen nisi me omnia fallunt, argumentari me posse credo, haud prius testamentum eiusmodi esse agnoscendum, quam si, oblationem aequae ac receptionem rite esse peractam, fuerit probatum. Indicant hoc vltima legis nostrae verba: *nec institutus heres pertimescat, quum oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus possit adprobare, si ei alia nocere non possunt.* Quum id, quod demonstrandum sit a herede testamentario legislator curate definit atque ei probare praecipit *oblatas esse preces secundum voluntatem defuncti*: iure meritoque hac ex re colligimus, non solum eum, qui impugnare vult hoc testamentum negare posse, voluntati defuncti illud esse conforme; sed in dum vocare quoque licere ipsam eius oblationem principi factam

o) teste THOM. MAVLIO libr. I. comiri oblato, cap. VIII. tom. I. de vltima volunt. tit. III. p. 79. tractatum; p. 597.
oo) de testamento principi; aus

factam eandemque mox vtrumque; mox alterutrum esse probandum. Prior quaestio in medium proferri potest, siue sit custoditum illud in scriniis principis vsque ad testatoris obitum; siue ab illo testatori restitutum; posterior vero in primis locum habere solet, si in manibus defuncti fuerit testamentum, ubi diem suum obiret supremum, quum oblatio eius, si princeps hoc retinuerit, et in primis reconditum sit in scriniis publicis, ex ipsa custodia ordinarie adparet: semper tamen incerta esse solet ac dubia, ubi deprehenditur inter res defuncti. Omnia haec alii iam litteratissimi homines ponderarunt hancque in rem tradiderunt, testamentum scriptum principi oblatum a homine litterarum ignaro consistere haud posse; nisi ei illud sit praelectum *p*); neque aliter testatori reddi posse; nisi testimonio oblationis a principe sit munitum atque ab illo ob signatum *q*); verumtamen haec requirere haud audeo, quum prorsus hac de re lex nostra fileat; neque iurisconsulti est, quidquam ei addere; vel de ea detrahere. Negare solum potest is, qui iure fruitur, testamentum illud impugnandi, preces, principi oblatas, voluntatem defuncti continere, si legendi scribendique artis prorsus existat expers; neque ipsi fit praelectum. Idem ipsi est permissum, ubi testator haud

K

com-

p) tradit hac GOTTFR. BARTHVS, *diss. de testamento comiti oblato*, *part. VI. resp. 9. et par. II. dec. 149. de iudiciali tantum testamento* cap. IIII. §. 4. in eius *diss. iurid.* loquitur.

q) SAM. STRYCKIUS, *cautel. re. flam.* cap. VII. §. 19. p. 307.

BENED. CARPZOVIUM; sed vtroque in loco, quem citat, videlicet

comparuit; sed per procuratorem testamentum obtulit; neque minus in dubium vocare licet ipsam oblationem, principi factam eiusue *conscientiam*, ut verbo legis utar, ubi deprehenditur testamentum post obitum haud in scriniis principis; sed testator id custodiuerit r): heredem vero scriptum omnibus his casibus onus probandi in se suscipere oportet. Plura media probandi exstare neque eum fugit, qui in iure plane fere est hospes ac peregrinus omnibusque etiam constat, tria potissimum eminere, *testes* videlicet, *documenta*, ac *iurisiurandi delationem*. Testibus heredem uti posse, ex verbis legis, a me antea recitatis, clare patet. Quum eorum ita mentio fit, ut, per eos probationem instituendam esse, tradatur atque solum requiritur, ut sint *idonei*: haud obscure nobis significant legumlatores, testes hoc loco veritatis saltem causa; minime vero ob sollemnitatem requiri, propterea quod ille, in quem id quod natura probrum est, obseruante VLPIANO s) haud cadit, est idoneus ideoque omnes ii, qui neque sunt testes inhabiles; neque suspecti *idonei* vocantur t). Excludunt itaque, licet testium solum meminerint, minime alia probandi media; sed tacite

r) siue reperiatur testamentum, principi oblatum in tabulario principis publico; siue inter eius res priuatas, praesumptio locum habet, oblationem ei rite factam esse, quae durat, donec ab altero probatum sit contrarium. GOTTFR. BARTHVS, *diff. de testamento comiri oblaro*, cap. vi. §. 3. p. 302.

s) L. 42. D. de V. S.

t) L. 6. 9. et 10. D. de testibus r. Discedo itaque cum GOTTFR. BARTHIO. *loc. cit.* iure meritoque a HVG. DONELLO, *comm. ad L. 19. C. de testameur.* qui nobiles solum ac consiliarios testis officio hoc in casu fungi posse, sibi persuadent.

tacite iis quoque vti permittunt hancque ob causam merito statuo, testimonia, a principe de facta oblatione testatori data; siue *die Recognitionsscheine* ac subnotationes ab ipso testamento adiectas inter instrumenta locum tenere, quae produci possunt; iusiurandum autem non minus super insinuatione facta deferendum esse censuit iurisconsultorum VITEBERGENSIVM ordo in responso, a SAM. STRYCKIO v) vulgato.

§. XIII.

EGO vero iam ad alteram huius capituli pergo partem atque exposita vera indole oblationis testamenti principi faciendae, ad effectus peruenio, quos ille procreat. Determinant illos imperatores vno fere verbo, quum aiunt: *omnium testamentorum solemnitatem superare videtur*, ac per id significant, testatorem, qui principi voluntatem suam ultimam obtulit, ritibus, alioquin in testamentifactione necessariis obseruandis, prorsus supersedere posse. Quod quum nemo negabit, qui in memoriam reuocat, quae sint prisca legislatoribus *sollemnia testamenti x)* ac *sollemnia iuris in testamento y)* et quae sit *sollemnitas ordinationis z)*, quam codicilli haud desiderent:

K 2

derent:

v) de cautel. testamentum cap. 7.
p. 303.

x) L. 2. §. ult. D. qui testam. fac.
L. 2. C. de testam. L. 21. §. 1. D.
qui testam. fac.

y) L. 1. D. de iniusto rupto et
irr. test.

z) qua ratione intelligenda sint
haec verba, exposuit PRAESES, nor.
ad Hoppii commentar. in instit. rom. I.
p. 560. Caute ea plane omisit THEO-
SHILVS, paraphras. in instit. libr.
II. tit. XXV. §. II. rom. I. p. 514.
ed. REITZII.

derent: I) vsque eo haud progredi licet, vt statuamus, etiam illi testamentum principi offerre licere, qui testamentifactionem haud habet. Illud iam indicant legumlatores verbis vltimis, memoratu profecto dignis *a)*: *si, ei alia nocere non possunt*, quibus regulam, *quod institutus heres haud pertimescat, quum oblatas preces secundum voluntatem defuncti idoneis testibus possit adprobare* restringunt; clarius autem idem declarant, quum *ei solum, cui testandi facultas suppetit*, priuilegium hoc testamentum offerendi, concedunt. Ex quo quum merito inferimus, impuberes, furiosos et mente captos, prodigos, summe ebrios offerre principi haud posse testamentum et si est ab ipsis oblatum, esse inualidum, propterea quod iis ex vnanimi iurisconsultorum consensu, testamentifactio denegatur: non minus est II) expeditum atque exploratum, oblationem principi factam haud impedire; quo minus testamentum eo nomine impugnari queat, quod adfit quidquam, quod voluntatem eiusue liberam declarationem impediat. Eius rei documentum capio iterum ex ipsis legis nostrae verbis, quae euidenter ad voluntatem defuncti respiciunt atque, *oblatas preces secundum voluntatem defuncti esse*, probari volunt. Extra omnem itaque dubitationem positum est, dolum, errorem, vim pariter ac metum, huic testamentorum generi non minus; quam aliis obesse, propterea quod

a) quaestionem: num princeps, res institui queat, inprimis explicare cui offertur testamentum in illo haud studet BARTHIVS, *loc. memor.*

quod voluntatem impediunt ideoque efficiunt, vt, si causam te-
 stamento dedit, valere nequeat; eandem vero ob rationem
 III) forma interna eiusmodi testamenta ab aliis differre, sta-
 tuere, haud audeo ideoque ea, quae leges generatim in
 heredis institutione aequae ac exheredatione obseruari vo-
 lunt, etiam in testamentis, quae principibus offerri debent, ob-
 seruanda esse censeo. Romanis testamenta fuerunt haud
 incognita, in quibus etiam forma interna vltimarum alioquin
 voluntatum fuit remissa, videlicet militaria. Innumerae leges
 hanc rem testatam faciunt; in nostra vero ne syllaba quidem
 occurrit, ex qua concludi posset, testatorem necessitate ea,
 quae in legibus de legitima, exheredatione, heredum insti-
 tutione eiusue forma sunt cauta, obseruandi, non esse ad-
 strictum. Argumentari itaque merito debemus, testatorem
 etiam in his vltimis voluntatibus heredem instituere hocque
 eo modo, quo leges id fieri velint, peragere debere; THEODO-
 SIVS autem ac VALENTINIANVS b) nos hac de re adhuc cer-
 tiores reddit, vbi addunt: *ne tamen hoc testamenti genus plus
 iusto munisse credamur, si quis sibi vel inofficiosi querelam,
 vel praeteriti competere duxerit actionem, hanc utramque se-
 cundum iuris et legum statuta seruamus, Albine parens Ca-
 rissime.* Tandem III.) nec effectum oblationis in ea ponere
 debemus, quod si semel illa fit peracta, nec testatori liceat re-
 cedere a suo testamento. Naturae vltimae voluntatis id aperte
 K 3 quum

b) nou. Valent. III.

quam repugnaret, merito id statuendum esset si quoque hac de re nihil in nostra lege esset cautum; verum enimvero legumlatores, ut supra iam monitum est, consultius esse duxerunt, claris id verbis declarare. Rationem, cur haud velint preces oblatas rescripto confirmare, reddunt idque ideo fieri tradunt c), *ne post sententiam nostram inhibitum videatur commutationis arbitrium*; praeterea autem addunt: *quum hoc ipsum, quod per supplicationem nostris auribus intimatur, ita demum firmum sit, si ultimum comprobetur; nec contra iudicium suum defunctus postea venisse detegatur*. Cum HONORIO prorsus conspirat VALENTINIANVS, ubi regulae, quod firmum sit eiusmodi testamentum, sequentem adiicit exceptionem: *si tamen nullum defuncti posterius exstabit arbitrium d)*.

§. XIII.

HAEC sunt, quae oblatio testamenti principi facta haud efficit; verumtamen succedit illa omnino in locum omnium ac singularum sollemnitatum, ita ut si quoque cessant, eo nomine testamentum impugnari nequeat; sed heres in illo scriptus, possessio-

c) L. 19. C. de testament. quod quibusdam, obseruante BARTHIO, loc. cit. in mentem venerit, d) non. Valent. 4. Nobiscum contra clara legis verba hanc adoprare sententiam. Eadem ratione testatori haud opus est, ut testamentum postorius, quod prius, principi oblatum, rumpat, eidem exhibeat. Sunt, qui idem putarunt, notante BARTHIO, loc. cit.

consentunt SAM. STRYCKIUS, cauel. testam. cap. VII. §. 21. p. 308. et GOTTFR. BARTHIVS, loc. cit. p. 304. Falluntur, qui distinguendum esse putant, vtrum rescripto principis sit confirmatum testamentum; nec ne et mirum est, quid sit,

tionem hereditatis pariter ac ipsum ius hereditarium petere possit. Perspicimus quidem ex nouella Valentiniani, testamentum nonnunquam conditum esse coram septem testibus; antequam illud principi exhiberetur, quum Leonius et vxor eius Iulanda, illam vltimam voluntatem, quam principibus obtulerant, septem testium subscriptionibus roborandam curassent: nemo tamen arbitrari debet, illud necessarium fuisse. Quum HONORIVS ac THEODOSIVS e), vti supra tradidi, solum obligationem principi faciendam requirerent illamque omnium testamentorum superare adfirmarent: hoc facto, successori- bus designatis, omnia tribuunt iura, quae scriptis competunt heredibus: super bonorum possessionis petitione controversiam prohibent heredibusque pro herede agere atque additione ipsa ius complere permittunt. Evidentius adhuc loquuntur THEODOSIVS et VALENTINIANVS f). Testamentum, hoc modo conditum, *ita ratum firmumque permanere tradunt, vt nihil robustius aestimetur. Nam quum liceat, pergunt quibusdam verbis interiectis, cunctis iure civili atque praetorio liceat per nuncupationem, liceat municipalibus gestis iudicia suprema componere proculdubio manebit firmior hac voluntas, quae testimonio principis et subscriptione conditoris firmatur: tandem ei testamento, aeternam tribus firmitatem legis huius definitione censent.* Aequiparatur itaque tale testamen-

f) L. 19. C. de testam.
g) nouell. Valentiniani. IIII.

b) BARTHIVS, loc. laudar.]

stamentum, licet in illo sollempnitates prorsus cessent, alio cum testamento: hoc vero posito non potuit fieri; quin heredi in illo nuncupato tribuantur omnia illa remedia, quae aliis quoque heredibus tribui solent. Non est dubium, quin contra hereditatis possessorem instituire queat hereditatis petitionem testamentariam, quum lex heredi in testamento principi oblato, omnia tribuit, quae scriptis competunt heredibus i): iis iungimus *remedia possessoria*: videlicet *interdictum quorum bonorum* atque remedium ex *L. ult. C. de ed. diu; Hadriani tollendo*. Nisi omnia me fallant, conicio iam id ex verbis legis Honorii, quae omnem attentionem mereri videntur: *Nequid, inquit, sane praetermississe credamur, huiusmodi institutionis successoribus designatis, omnia quae scriptis heredibus competunt, iubemus eos habere, nec super bonorum possessionis petitione ullam controuersiam nasci*. Denegatur heredibus ab intestato bonorum possessio contra eum, qui ex testamento principi oblato, possessionem nactus est, propterea quod rei ius ex illo statim liquidum fiat ac per id simul illi facultas est data, bonorum possessionem secundum tabulas impetrandi, si iam istam nondum adquisiuit k); verumenim vero

i) *L. 19. C. de testam.* tentias; verumenimvero nugae, quas
 k) Antiquioribus iurisconsultis, tradunt, haud dignae sunt refutatio-
 ANGELO, FVLGOSO, ALEXAN- ne quadam. Nostra cum explicatio-
 BRO, CORNEO, DONELLO atque ne prorsus conuenit interpretatio
 aliis obscura haec verba sunt visa. OTTON. TABORIS, de *testam. prin-*
 Euenit itaque, vt varias ac diuersas *cipi; aut comiti oblato, cap. 11. §. 18.*
 de vero illorum sensu proferrenten- 1018.

ro iterum euidentius huius rei suppeditant testimonium THEODOSIUS et VALENTINIANVS l). Loquuntur de herede, in testamento illo, caesari exhibito, nuncupato, haecque proferunt: *cuius heres ex edicto diui Hadriani hereditaria corpora consequetur nec bonorum possessionis petendae sustinebit necessitatem, quam generaliter omnibus relaxamus.* Edictum, cuius hoc loco mentio fit, a HADRIANO et quidem, vt RENATVS BOTTEREAV m) obseruat, anno post christum natum CXXXIV. conditum esse constat, vt fisci rationibus confuleretur. Respiciebat ibi solum ad vicefimas illas hereditatum, quae fisco deberentur, neue in solutione eorum mora committeretur, lege hac celeberrima cauebat, vt heres scriptus intra annum post aperturam testamenti, sine vlla mora in possessionem mitteretur; neque exceptionis, falsum vel inofficiosum esse testamentum, ratio haberetur n). Remedium itaque, quod isto ex decreto oriebatur, vti recte animaduertit IAC. GOTHOFREDVS o), ita fuit comparatum, vt si illo vteretur heres scriptus, id, quod intenderet prius haud consequeretur; quam si bonorum possessionem peteret secundum tabulas; neque necessitate adstringeretur,

L

tur,

tom. I. tractatum, p. 579. nec sine ratione, hoc tetigerunt legumlatores, propterea quod septem testium subscriptione munitum esse debebat testamentum, vbi bonorum possessio secundum tabulas locum habere deberet, teste VLPIANO, fragmentor. tit. XXVII. §. 6. p. 133. ed. 10. CANNEGIETER.

l) nou. Valent. lxxx.

m) Hadriano legislatore, ann. xvi. in HOFMANNI histor. iuris, vol. II. part. II. p. 189.

n) L. ult. C. de edicto diui Hadriani tollendo.

o) comm. cod. Theodor. viii. lxxx.

p. 326.

tur, illam petendi. Omnia haec copiosius exponunt IAC. GOTHOFREDVS *p*), PETR. BURMANNVS *q*), HADR. BOTTEREAV *r*), ABR. WIELING *s*), GOTTFR. MASCOVIVS *t*) atque alii: nonne verò belle lucem accendunt legi nostrae ac docent, celeberrimum ibi remedium possessorium heredi, in testamentis principi oblati scripto, tribui; quum possessio rerum hereditariarum promittitur ex *edicto diui Hadriani*? Sustulisse quidem se edictum Hadriani, adfirmat Iustinianus; sed reuera id non sustulit ac potius magis extendit, quum Hadrianus beneficium, quod heredi daret, vnius anni terminis circumscriberet; Iustinianus autem exceptionem longi temporis, quae ei obstaret, abrogaret ac post annum quoque missionem concederet *v*). Ex quo quum clare patet, inter remedium illud ex lege Iustiniani de edicto diui Hadriani tollendo oriundum atque illud, quod ipso ex edicto deriuandum est, eam existere cognationem vt qui hoc frueretur, ei illud non denegandum sit: neminem fore, spero, qui ea, qua de remediis possessorii heredibus nostris competentibus supra tradidi, in dubium vocabit.

CAPVT

p) loc. memorat.

q) de vectig. populi Romani, cap. 11. p. 171.

r) loc. excitat.

s) lect. iuris ciuil. libr. 11. cap. 32. toll.

t) diff. ad l. vlr. C. de edicto diui Hadri. tollendo, Harderouici 1710. CCXXXIII.

v) L. vlr. C. de edict. diui Hadri.

CAPVT TERTIVM

DE

VSV TESTAMENTI PRINCIPI OBLATI
HODIERNO.

§. I.

EA, quae de testamentis, principi exhibendis proposuimus, adhuc valere, nemo negare potest; alia tamen existit facies reipublicae nostrae Germanicae; alia vero imperii Romani, cui praefuerunt HONORIVS ac THEODOSIVS ac per id evenit, vt soli quum quondam caesari testamenta offerrentur, nostra aetate non solum imperatori; sed aliis quoque facultas eiusmodi vltimas recipiendi voluntates tribuatur. Referimus inter eos, minime dicasteria imperii superiora ac collegia, quae iurisdictionem loco principum eorum in territorio administrant. Extra dubitationem quidem est positum, senatui imperii aulico x) non minus; quam camerae y) testamenta insinuari posse; nec necessarium est, vt is, qui auspiciis splendidissimi illius tribunalus imperii, quod Vindobonae floret, testari velit, coram illo ipse compareat; sed procurator quoque admittitur z).

L 2

Eadem

x) VFFENBACH, de iudic. imp. in den Nebenstunden, Theil cxix. p. 449. et IO. IAC. MOSER, in der aulico, cap. 11. nr. 10. p. 137. SAM. 449. et IO. IAC. MOSER, in der reussischen Justiz Verfassung, Th. I. libr. 11. cap. 50. p. 1138.

STRYCK, de cautel. testam. cap. 7. §. 6. p. 28. ac IO. IAC. MOSERVS, in dem persoenlichen Staatsrecht, der reussischen Reichstaende, tom. I. libr. 111. cap. 12. p. 328.

y) IO. VL. L. B. DE CRAMER, z) teste Conclus. senat. imp. aulici, d. d. 22. Apr. 1755. apud MOSE- RVM, loc. excii.

Eadem ratione in territoriis statuum imperii regiminibus, cancellariis, curiis prouincialibus ac consistoriis permiffum est, testamenta recipere: verumenimvero haud adfirmare possumus, principi offerri testamentum, si eiusmodi collegiis illud insinuatur. Recipiunt potius ea vltimas voluntates ob iurisdictionem, qua fruuntur eademque ob causam illa ad testamenta iudici insinuata, referri debent, quae claris verbis opponuntur iis, quae principi sunt oblata. Bene hanc differentiam perspexit SAM. STRYCKIUS *a*); WOLFG. autem AD. LAVTERBACHIUS *b*) aequae ac GOTTFR. BARTHIUS *c*) reprehensionem merentur, quod vtrumque testamentorum genus commisceant.

§. II.

QVVM collegiis a me memoratis, testamenta, de quibus iam disputo, insinuari nego: partim imperatori; partim statibus imperii illa exhiberi posse statuo. Oblatio, imperatori facienda, prius cogitari non potest; quam si testamentum eum in finem exhibetur, vt summis illius auspiciis condatur. Quodsi itaque eo consilio traditur, vt solummodo illud iam conditum confirmetur, pro oblatione, de qua loquor, id non est reputandum. Iam id probe perspexit IO. IAC. MOSERVS *d*); ei autem hac in re adfentire eo minus dubitamus, quum con-

a) *loc. memor.*

b) *coll. theor. pract. tom. II. p. 794.*

c) *loc. excitar.*

d) *in dem persoentlichen Staatsrechte der reusschen Reichstaende, tom. I. libr. III. cap. 12. p. 328.*

confirmatio haec actus sit iustitiae hancque ob causam inter negotia, senatui imperii aulico commissâ e) refertur atque a cancellario imperii vicario solum expediri nequit; eandem vero ob causam post mortem testatoris peti potest ac causae cognitionem supponit. Haec quum vera indoles sit confirmationis testamenti caesareae, peti potissimum solet, ut si quidquam in illo sit ordinatum, quod non valeat; nisi adsit consensus augusti, ille per eam impertiatur f), ac eo maiore cura totum testamentum confernetur hancque ob causam nec necesse est, ut authenticum testamenti instrumentum exhibeatur; sed sufficit, libello copiam vidimatam illius esse adiectam g). Quum pleraque testamenta, quae caesari offeruntur, eum saltem in finem exhiberi solent, ut ab illo confirmentur: raro accidere solet, ut, testaturus ad caesarem se conuertat, eique voluntatem suam offerat; praeter eum autem non minus omnibus imperii statibus, ius, testamenta sine omni solemnitate recipiendi, vindicamus. Existimat quidem ERN. COTHMANNVS h) non nisi eum, qui superiorem haud agnoscat, facultate hac frui; sed ei recte repugnant GOTTFR. BARTHIVS i), SAM. STRYCKIVS k), OTTO TABOR l) aliique. Horum in sententiam discedere eo minus dubito, quum supra monstra-

L 3

uî,

e) a camera imperii eiusmodi confirmationes testamentorum haud fieri solere, animaduertunt STRYK, de cautel. testator. cap. 7. §. 7. P. 288. et MOSERVS, loc. cit.
f) MOSERVS, loc. mem.

g) Reichshofr. ordnung, tit. III. §. xv.

h) vol. II. resp. 68.

i) loc. laud.

k) loc. memorat.

ui, rationem legis HONORII ac THEODOSII in legislatoria potestate imperantis esse quaerendam: illa statui imperii haud est deneganda ideoque ad eos omnino memorata constitutio adplicari potest. Haec quum vera est ratio, cur status imperii iure hoc fruantur: quilibet statim perspiciet, principis vxori *m*); vel liberis, licet inter hos is, ad quem imperium iure hereditatis perueniat, deprehendatur; neque minus principibus, quos vocant, apanagiatis ius hoc merito denegari; inter ipsos imperantes vero haud interesse, vtrum hac; vel illa dignitate sint praediti ideoque comiti regenti eadem ratione *n*); qua electori; vel alii principi testamentum hoc offerri posse. Recte itaque etiam iudicat SAM. STRYCKIVS *o*), inutilem quaestionem esse, quae de *vicariis imperii* in medium proferri solet, quum illi semper iam tamquam principes ius, testamentum hoc recipiendi, habuerint; antequam imperii gubernacula loco imperatoris acceperint.

§. III.

QUVM cuique imperii statui testamentum offerre licet: nonnumquam testatores viam hanc elegerunt, meliusque sibi prospicere ac providere se haud posse crediderunt, si principi suo voluntates suas exhiberent eiusque tutelae illas se commendarent; nihilo tamen minus post mortem suam controuersias

D) de *testament. principi; aut com. oblati*, cap. 8. *rom. i. tractatum*, p. 597.

m) BARTHIVS, *loc. laud.*

n) IDEM, *loc. memorat.*

o) de *cautel. testam. cap. 7. §. II.* p. 293.

fias excitarunt, quae ductae sunt per plures annos hisque vel illis iuriconsultorum collegiis occasionem suppeditarunt, quid ipsis de valore eiusmodi testamenti eiusque requisitis videretur, declarandi. Factum illud est partim responsis; partim in sententiis, ab ipsis elaboratis. Quoniam lex, quae fundamentum est horum testamentorum, vt ex ante dictis liquer, varia ratione explicari solet pluresque de iis quaestiones in medium proferuntur, quae omnino sunt controuersae: non potuit fere fieri; quin discordes quoque fuerint iuriconsulti ac mox pro eiusmodi testamentis, mox contra illa pronunciauerint. Nonnunquam eadem fouent principia, quae ego adoptaui; aliquando tamen accidit, vt ea ipsis haud placerent; sed ab illis potius discederent.

§. III.

QUANTVM scio, iuriconsultus Rostochiensis, ERNEST. COTHMANNVS, primus fuit inter recentiores prudentes, cui quaestio de vsu legis HONORII ac THEODOSII hodierno est proposita. Produxerat, mortuo viro quodam nobili, vidua eius litteras, sigillo principis electoris signatas, quae dotalitium, quod ipsi constitutum diceretur, confirmarent et ad illas prouocauerat, quum a priuignis suis possessionem dotalitii ob transactionem desuper factam impetraret. Quaerebatur itaque: an *litterae illustrissimi quondam electoris eius essent roboris, vt de dotalitii contractu fidem plenam faciant*

ciant et dotalitium non tantum auctoritate principali confirmatum; sed a marito defuncto constitutum esse, legitime ac sufficienter probent? Vsque eo extendere studebat vidua ea, quae de virtute oblationis, principi factae, cauta sunt in supra memorata lege, vt quaestionem hanc adfirmandam esse censeret: verum enim vero recte illam responso, pluribus rationibus corroborato, negavit ERNEST. COTHMANNVS p), quum legumlatores, vti copiosius est expositum, non; nisi illud testamentum firmum ac stabile esse velint, quod in voluntate testatoris nitatur eademque ob causam heredi in illo scripto, vbi, id secundum voluntatem esse oblatum, negatur, hereditatem prius haud deferunt; quam si idoneis id testibus probauerit.

§. V.

Haud multo post THOM. MAVLIVS, qui memoriam suam per libellum de hereditatibus propagavit, ipse adplicare voluit ea, quae de testamento principi oblato ibi tradidit eumque in finem vltimam voluntatem suam comiti cuidam obtulit. Impugnabant illam heredes eius ab intestato, idque eo nomine, quod haud summo imperanti; sed comiti saltem exhibuerit: nec de oblatione, num in cancellaria; vel pro tribunali; an in loco plano sit facta, constaret; immo haud liqueret, comitem testamentum aperuisse, legisse, subscripsisse ac iterum obfignasse.

Obsta-

p) *respons. iur. vol. 11, resp. 68. p. 155.*

Obstare quoque putabant valori testamenti, quod repetierit testamentum testator ex scriptis, in quibus reconditum fuit atque eius in custodia fuerit, quum vitam cum morte commutaret; verum enimvero iurisconsulti ARGENTORATENSES responso, a IO. OTT. TABORE q) iuris publici facto, valere hanc voluntatem, pronunciarunt: *schliessen demnach in Gottes Namen, sofern nichts weiters in facto de resecratione sigilli, oder sonst anders Maengel vnd defectus, iuxta not. ad l. 19. ibi si ei alia nocere non possunt, C. de testam. beybracht werden mogen, dass diese dispositio illustrissimo comiti oblata et pro genuina, per publicationem agnita, bey Kraeften zu erhalten sey.* Nisi omnia me fallunt, species, quae eodem tempore proposta est iurisconsultis Tubingenfibus, idem tetigit testamentum MAVLI; ii vero eadem ratione, validum id esse declararunt qq) nostraque, quae dedimus, praecepta strenue defenderunt.

§. VI.

CIRCA idem tempus in Saxonia testator quidam praefecto Saxonico testamentum, litteris mandatum, subscriptione munitum atque obfirmatum tradidit, ut illud electori exhiberet hicque id ratum haberet; neque minus, quod intendit feliciter obtinuit. Ego quidem secundum principia supra

M

pro-

q) diff. de testamento principi auri comiti oblato, cap. vi. in tom. I. tractatum, p. 597. Nominare quidem TABOR omittit facultatem iuridicam, quae responsum edidit; sed per eminentiam ineluctam facultatem iuridicam esse, quae illud dedit, animaduertit; eam autem Argentoratensem

esse, ex eo concludimus, quod libellus hic primum lucem adpexerit Argentorati, ann. MDCCXXXVIII. ideoque tempore, quo Argentorati TABOREM adhuc commemoratum esse, constat.

qq) consil. Tubing. vol. III. p. 579.

proposita, profecto nullo modo huic vltimae voluntati nocere statuissem, quod electori oblatio per procuratorem sit facta, quum in lege nostra, ipsum testatorem comparere debere haud sit sancitum; iurisconsulti vero LIPSIENSES responso, ann. CIOIOCL. dato atque ab BENED. CARPZOVIO ^{r)} in lucem emissio, in aliam discesserunt sententiam: *Dennoch aber und dieweil auch ein testamentum coram principe aufgerichtet, anderer gestalt nicht bestaendig, als wenn es vom testatore selbst und in der Person vberreichet wird, so aber in gegenwaertigem Fall nicht geschehen; so ist demnach mehrbemeltes T. L. Testament in seinen Formalien nicht bestaendig, sondern es verbleibet seine Erbschafft dessen Erben ab intestato billich.*

§. VII.

ALIAM sententiam interunt auctores responso, a SAM. STRYCKIO ^{s)} vulgati; neque minus iurisconsulti VITEMBERGENSES ^{t)} de testamento, quod minister quidam principi suo obtulerat. Tradiderat quidem illud principi; sed in fasciculo clauso, in quo id aliis scriptis tam publicis; quam priuatis junctum erat. Neque declarauerat, fasciculum hunc vltimam quoque continere voluntatem; sed significabat potius principi, eum ideo, quod breui vitam cum morte sit commutaturus, principi tradi; res autem potissimum ibi reperiri, quae fidei ipsius essent commissae, et iis tantum adiecta esse quaedam priuata, quae ipsum tangerent, quaeue commendata vellet principi: *daß, weil er seines Alters halben vielleicht diese Welt*

^{r)} *decision. part. III. decis. 293. 296.*
p. 646.

^{t)} apud IO. HENR. DE BERGER,

^{s)} *cancell. testamentor. cap. 7. p. consil. part. I. conf. CCLVII. p. 254.*

Welt bald werde verlassen müssen, Er dieses paquet, darinnen etliche von Sr. Fürstl. Durchl. ihm vormals anvertrauete Sachen befindlich, denen er einige priuata, so ihm Sempronio angingen, beygefüget, zuruckgegeben vnd derselben de meliori, recommendiret haben wolle. Moritur testator in praesentia principis, qui post lapsum duarum horarum fasciculum aperit atque in eo testamentum deprehendit hocque in tabulario cancellariae reponendum curat; supra vero memorati iurisconsulti diuersis tamen ex rationibus recte inualidum esse censuerunt. Eas quidem, quas VITENBERGENSES adferunt, nobis haud placere, quilibet perspiciet, quum eo quoque ex fundamento testamentum improbant, quod non sit oblatum in praesentia consiliariorum; neque eius in scriniis reconditum: libens tamen illis aequae ac auctoribus responsi a STRYCKIO editi, largior, voluntatem hanc ultimam haud subsistere potuisse, quod reuera princeps, quum illud ipsi sit traditum sibi testamentum offerri, ignoraret; neque eius ad scientiam peruenerit.

§. VIII.

EADEM ratione iurisconsulti IENENSES, testamentum, quod Caecilia, aulae praefecta, Comiti offerre voluit; sed antequam illud fecit, diem supremum obiit atque illud obsignatum et in scrinio priuato reconditum, reliquit, non subsistere, declararunt responsis, quod iuris publici fecit NIC. CHRIST. L. B. DE LYNCKER v); alio vero, cuius editionem debemus CHRIST. WILDVOGEL x), a nostra dessectant sententia at-

M 2

v) *resolut. discept. forens. cent. 1.* x) *consil. cxxxxvii, p. 291.*
ref. 20. p. 24.

que illud testamentum, quod duo consiliarii; vel secretarii a cancellaria deputati, recipiunt atque huius in tabulario repouendū curant, speciem testamenti esse, principi oblati confirmant.

§. VIII.

QVEMADMODVM hoc responsum principia fouet a nostris prorsus aliena: ita idem factum est in consilio, a iurisconsultis VITENBERGENSIBVS ann. CIOIOCCXI. dato, quo testamentum a iudaeo principi Dessauensi dato eo nomine, quod clam ipsi sit exhibitum, reiiciendum censuerunt teste IO. HENR. BERGERO ^{y)}; nuperrime vero in lite Megapolitana, cuius supra meminimus, iurisconsulti HELMSTADIENSES, GIESSENSIS ac IENENSES in eo conuenerunt, quod testamentum, a nobili de R. duci Megapolitano oblatum, licet ei redditum eiusque in custodia vsque ad ipsius obitum restiterit, validum sit; neque hoc nomine impugnandum. Tandem merito mentionem fecimus responsi, quod Lutetiam Parisiorum misit illustris iurisconsultorum ordo Ienensis mense Iun. ann. CIOIOCCCLXIII. Antequam Titius, cohortalis christianissimi regis cum Maeuia, vidua comitis cuiusdam et proceris Polonorum regis Augusti I. secundum ritum ecclesiae Romanorum catholicae celebrauit nuptias, desponsati, Varfoviae d. XXII. maii ann. CIOCCXXIV. conuentionem inierunt, quo sponsus eum in casum, si prior decederet ab intestato; neque liberos relinqueret, sponsam heredem instituit, legitimisque heredibus ipsi a latere iunctis centum libras legauit; sponsa autem non minus sponsum suis in bonis heredem certa ac

^{y)} *oecon. iuris, libr. II, libr. II, tit. IIII, §. 2. not. 1.*

ta ac determinata ratione nominavit. sequentia quidem adiecta sunt pacto huic verba: *partes ambo mutuo omnia contrahunt istius puncta et articulos inuiolabiliter sequi et obseruare spondent eundemque contractum ad ipsius maiorem tuitionem in actis publicis auctoritate vigentibus regionibus registrare et connectere sese adstringunt*; tantum tamen abest, vt insinuationem hanc peragant; vt regi solum pactum offerre satis habeant. Rex sequentia verba: *Hunc contractum adprobamus Augustus Rex* pacto subscribit. Neque minus duoministrorum, qui ipsi sunt a latere, vna cum paciscentibus tabulas subsignant; coniugibus vero in Galliam reuersis, apud notarium publicum regium d. x. mart. ann. *CICIDCCCLIII.* inter acta deponuntur et secundum formam, mandatis regis praescriptam insinuantur. Confirmat quoque maritus ea, quae vxori promiserat, in testamento eoque minus dubitabat post obitum Titii vidua hereditatis possessionem apprehendere; verum tamen litem ei inferebant heredes mariti ac praesertim repetebant bona illa hereditaria, quae in *prouincia huius non scripti*, siue *pays du droit coutumier* essent sita. Quum de illis testamentifactio haud est licita: remedio ante omnia possessorio vt studebant contra viduam. Eo ipsi a senatu parisino denegato, hereditatis petitionem instituere intendebant; comitissa vero prius; quam litem contestaretur, dignos censuit iuriconsultos lenenses, quos consuleret. Quatuor ipsi proponebat quaestiones, quumque earum in prima ad iura Polonica pariter ac Saxonica respiceret, propterea quod regem Poloniae, quum in Polonia degeret, duas curias, alteram Polonicam, alteram Germanicam habuisse, seque huic subiectam fuisse sciret, ideoque illam ita formaret: *an supra*

memoratum instrumentum secundum illius formam, ante descriptam, validum atque authenticum sit, de iure ac moribus Polonicis aequè iure ac moribus Saxonibus, adfirmandam illam esse duxerunt sequenti modo: quoniam tamen, 1) iure civili sancitum est, ut in negotiis, principis in praesentia gestis sollemnitates aliquin in iis maioris certitudinis causae praescriptae cessent atque eas princeps superet,

L. 19. C. de testament. SAM. STRYCK, de cautel. testamen-
tor. cap. 7. §. 13. IO. OTTO TABOR, diss. de testamento prin-
cipi; vel comiti oblato, vol. I. tractat. p. 585. BERGER oeco-
nom. iuris libr. II. tit. IV. §. 2. p. 257. LAVTERBACH, colleg.
theor. practic. libr. XXVIII. tit. I. §. 46.

ius vero civile in Polonia in subsidium receptum esse testatur,
NIC. ZALSZOWSKY, iur. regni Polonici, libr. I. tit. II. §. 17.
atque idem speciatim legibus Polonicis tam de pactis dotalibus;
quam de ultimis voluntatibus cautum est, siquidem Io. Al-
bertus, rex Poloniarum, ann. MDCCCXCVI. observante

IO. HERBVRTO DE FVLSTIN, statutis regni Polonici, voc.
das, p. 134.

pacta dotalia non; nisi vel coram rege condita; vel in libris;
seu actis sunt inscripta, valere iussit, Sigismundus vero ann.
MDCCCXXXIII. testamenta coram rege confici posse, ut idem
FVLSTIN, loc. mem. p. 463.

monet, statuit; tractatus autem ille, 3) quem Titius Mevio
celebrauit, non solum regis in praesentia est initus; sed ab illo
etiam ac duobus eius ministris subscriptus ideoque secundum
iura Polonica, licet auctoritas iudicis haud accesserit, rite est
confectus; neque vero 4) aliud dicendum est de iure Saxónico,
quum Germani atque in bis etiam Saxones merito distinguunt,
vtrum pactorum; an testamentorum potius virtutem habeant
instrumenta, a coniugibus mutua de successione confecta et
quamuis de iis, qua testamentorum natura sunt praedita extra
omnem dubitationem sit positum, ea haud aliter valere; quam
si vel quinque testium praesentia sunt condita, vel iudicis aucto-
ritate

ritate munita, illud tamen ad pacta, quae contractus sunt, extendi nequit; sed ubi duo, vel tres testes eorum confectioni interfuerint, sufficit; neque id saltem ex ipsis verbis constitutionis Saxonicae, quae reperitur part. II. const. elect. 43. colligendum est, ubi legitur: quum pacta dotalia contractus sint, duos, vel tres testes illis adhiberi sufficit; sed idem quoque celeberrimi iurisconsultorum,

CARPZOV, part. II. const. 43. def. I. LEYSER, spec 308. med. I. AC BOEHMER, de success. hereditar. coniug. ex pactis dotal. cap. 2. §. 6. p. 40.

confirmant ac licet etiam de talibus pactis dotalibus nonnullis in Saxonica statutis cautum sit, ut semper iudiciali auctoritate munita esse debeant; ea omnia tamen illa ad pacta solum respiciunt, quae a rusticis; vel hominibus vilioris generis sunt inita; neque generale ius conficiunt; tractatus autem iste 5) qui a Titio cum Maenio est celebratus, sine omni dubio illa ad pacta dotalia est referendus, quae naturam contractus habent ac simplicia vocantur, si quidem id ex eo liquet quod, ipsi paciscentes tractatui huic contractus nomen imposuerint atque illius puncta sancte religioseque seruaturos se esse, sibi iniuriam promiserunt; neque 6) aliud colligi potest ex eo, quod non solum successionis hereditatisue in iis mentio est facta, verum etiam uterque alterum heredem scripsit ac summam quorundam ab ipsa heredibus legitimis soluendam reliquit, dum nostra aetate sententia, pactis transferri haud posse hereditatem, dudum est explosa eandemque ob rem recentiores iurisconsulti statuunt, iis ex verbis, quae alioquin ultimatum voluntatum sunt propria, non statim concludendum esse, pacta dotalia, in quibus illa occurrunt, pacta esse mixta,

BOEHMER, loc. excit. AYRER, comm. de pactos. successorior. inter coniuges stabilitate, legibus stabil. §. 7. p. 12. IVL. FRID. DE KEFFENBRINCK, med. ad statut. Pragensis part.

II. p. 184.
ac quum res ita sese habeant, secundum normam legum Saxonica-

nicarum iudicis auctoritate opus haud fuit; contrabentes vero 7) eam ad petendam necessitate haud adstricti fuerunt, per verba pactis inserta, quibus paciscentes contractum ad ipsius maiorem tuitionem in actis publicis auctoritate vigentibus registrare sese adstrinxerunt, ubi consideramus, paciscentes illud minime eum in finem sibi proposuisse, ut per talem insinuationem; seu connotationem consensum mutuum declararent; sed per id maius saltem robur huic conuentioni addere voluerunt bancque in rem eam, dum per se perstiterit, tuto negligere potuisse; ubi vero 8) id quoque haud est existimandum, uti tamen certe statuendum sit, defectus ille etiam iure Saxonico partim per subscriptionem atque adprobationem regis; vel principis, qui etiam apud Saxones omnes sine dubio supplet sollemnitates, partim per oblationem paſtorum dotalium, Lutetiae notario regio factam, sine dubio est suppletus, quum paciscentes propositum, insinuationem instrumenti Varſouiae peragendi, sponte mutare potuerunt atque illius in locum aliam insinuationem substituere; neque 9) paciscentes eam statim perfectis tabulis addere obligati sunt, dum eiusmodi pacta dotalia, in quibus successio coniugum mutua introducitur, tam ante matrimonium; quam durante illo confici possunt ideoque etiam pactis nuptialibus ante nuptias initis, iis celebratis robur addidit, quod ipsis adhuc defuit: statuimus, quod instrumentum illud dotale inter Titium ac Maevium conditum, secundum formam velam validum atque authenticum sit de iuribus Polonicis aequae ac Saxonice.

GENE.

GENEROSISSIMO AC DOCTISSIMO
 CAR. ANTON. LVDOVICVS A WVRMB

S. D. P.
 P R A E S E S.

QVVM omni tempore, quod nostra in academia maxima cum laude consumfisti, testem me ac spectatorem esse voluisti egregiae TVAE cupiditatis, in iure profiendi ac progressionum, in illo iam factarum, libenti perfecto animo commitem me Tibi praebeo in conflictu illo solempni, quo crastina luce virium Tuarum facies periculum doctissimisque cum aduersariis disputabis de modo testandi, qui rarus quidem est; nec saepius vsu venit; eo maiorem tamen meretur attentionem. Praeuideo gloriam, quam ista ex pugna es reportaturus ac praesentio animo plausus, quibus Te omnes Tui amici sunt prosequuturi; ego vero iam illorum in numerum me adgrego atque ex animo opto, vt omnia, quae suscipis, animi ex sententia Tibi succedant: saluus atque incolumis fruaris in aula splendidissima, in quam pergis, gratia optimorum principum, qui fugientium litterarum veri sunt statores ac ciuibus iuis de coelo sunt missi, auspiciisque praestantissimorum duum atque antesignanorum, perillustrium KETELHODIORVM, quorum memoriam nulla apud nos vnquam obliuio delebit, percipias fructus vberimos Tuis ex curis, studiis ac vigilis, quibus nostro in musarum domicilio deditus fuisti iurisprudentiae. Ienae, d. xxviii. Febr. c1o1oCCLxxvii.

N

VIRO

VIRO
 GENEROSISSIMO AVCTORI
 PRAESTANTISSIMO

AMICO SVO SVAVISSIMO

S. P. D.

A. E. H. DE WOLFFERSDORFF,
 SAXO- ELECTORALIS, OPPONENS.

AN TIBI, an mihi hodie gratuler, me nescire lubentissime fateor, TIBI omnino gratulandum est, cum tamen virtus TUA TE supra omnem ponat laudem, mea laude plane non indiges. Inter magnam vero felicitatis meae partem referendum quoque esse autumo, quod mihi opponentis spartam demandare volueris, et doctrinae TVAE testis existere possim locupletissimus. Explebo vices mihi demandatas ac, finito conlectu, gratulabor. In posterum vero, vt me TUA amicitia dignum iudicare velis, oro rogoque. Dabam Ienae, die 1. Martii,

CIOCCCLXXVII.

AVCTO.

AVCTORI ATQVE RESPONENTI
DIGNISSIMO,

AMICO SVO SVAVISSIMO

S. D. P.

HENR. EHRH. AB EICHELBERG

EQ. ALTIENBURGIC. OPP.

Sic TV, cui blandae tribuerunt dona Camoenae,
 Quem iuuenem Charites vsque fouere finu,
 Sancta grauis Themidis penetras ad templa sacerdos,
 Ara vbi thure TIBI fumat odora pio,
 Porrigit imbuto vittas Aethraea sacratiss
 Mysteriis; laeta tunc ea voce refert:
 Hic TVA sublimi succrescet vertice laurus
 Et placidas cingent ferta decora comas,

MON.

MONSIEUR,

La preuve, que Vous allez donner aujourd'hui de la solidité de Votre Savoir, est si honorable, qu'elle Vous attirera avec raison beaucoup d'admirateurs. Mais quoiqu'il n'y ait pas long tems que je puisse me vanter de l'honneur d'être de Vos amis; j'ose pourtant Vous assurer, que de tous les complimens, qu'on Vous fera sur la solemnité de ce jour, il n'y en aura pas un plus sincère que le mien. Je ne m'étonnerai pas à present sur Vos louanges. Tout le monde fait, combien, il est glorieux, de joindre à une illustre naissance une exacte connoissance une exacte connoissance des Lettres. — Soyez cependant persuadé, que je fais tout le cas imaginable de la bonté, que Vous me témoignez en me choisissant pour un de Vos Opposants. Conservez moi, je Vous en conjure, les sentimens d'amitié, que Vous avez bien voulu concevoir pour moi, et dont je tâcherai toujours de me rendre digne. C'est de tout mon coeur et avec tout l'attachement possible, que j'ai l'honneur de me dire,

MONSIEUR,

à Iene
le 27. Fevrier
1777.

Votre très-humble
et très-obéissant Serviteur
ALBERT GVILLAVME ERNEST CONTA
Etudiant en Droits. de Saalfeld.

Jena, Diss., 1775-77

ULB Halle

3

004 216 229

Br. g. num. 19.

16

1777, 5

P. 467.

DISSERTATIO IVRIDICA
DE

TESTAMENTO PRINCIPI
OBLATO

QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

D O M I N O

C A R O L O A V G V S T O

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE
GVESTPHALIAE REL.

P R A E S I D E

C A R O L O F R I D E R I C O W A L C H I O

IVR. DOGT. COD. AC NOV. PROF. PVBL. ORD. SERENISS.
DVC. GOTHAN. ET ALTENBVRG. CONSILIAR. AVLICO
CVR. PROVINC. SAXON. COMMVN. AC IVRECONS. ORDINIS
ADSESS. SCABINOR. COLL. SENIORE SOCIET. LAT. IENENS.
EPHORO ET FLORENTINAE COLUMBARIAE DVISE. AC BREMENS. LITTER. COLLEGA

D. I. MART. CIDI^OCCLXXVII.

PVBlicae ERVDITORVM DISQVATIONI

SVBMITTIT

A V C T O R

C A R. A N T O N I V S L V D O V I C V S A W V R M B

SERENISS. PRINCIPIS SCHWARZBVRGO RVDOLSTADIENS. E NOBILIBVS
AVLICIS ET SOC. LAT. IENENS. COLLEGA

I E N A E

LITTERIS STRAVSSIANIS.

